هەرێمی کوردستانی عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستانی عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

٢٦

٢٠٠١ ــ بەرگی بیست و شەش

چاپی یەکەم ٢٠٠١

پێڕست:

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی دەستپێک	٢٠٠١/٣/١٥	ل ٧
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە یەک	٢٠٠١/٣/١٨	ل ١٦
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە دوو	٢٠٠١/٣/٢٨	ل ١٩
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە سێ	٢٠٠١/٣/٣١	ل ٥٦
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە چوار	٢٠٠١/٤/٢	ل ٧٢
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە پێنج	٢٠٠١/٤/٩	ل ١٠٨
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە شەش	٢٠٠١/٤/١١	ل ١٥٤
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە حەوت	٢٠٠١/٤/١٨	ل ١٨٠
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە هەشت	٢٠٠١/٥/٢	ل ٢٢٥
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە نۆ	٢٠٠١/٥/١٦	ل ٢٥٦
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە دە	٢٠٠١/٥/١٧	ل ٢٩٤
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە یازدە	٢٠٠١/٦/٤	ل ٣٣٠
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە دوازدە	٢٠٠١/٦/٥	ل ٣٤٢
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە سیازدە	٢٠٠١/٦/٢٠	ل ٣٩٧
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە چواردە	٢٠٠١/٦/٢٦	ل ٤٤٠
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە پازدە	٢٠٠١/٦/٢٧	ل ٤٥١
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە شازدە	٢٠٠١/٦/٢٨	ل ٤٥٨
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە حەڤدە	٢٠٠١/٦/٣٠	ل ٥٥٠
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە یەکی نارەسمی	٢٠٠١/٣/٣٠	ل ٥٦٩
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە یەکی نائاسایی	٢٠٠١/٧/٢	ل ٥٩٠
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە دووی نائاسایی	٢٠٠١/٨/١٥	ل ٦٣٤

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان و بەناوی گەلی کوردستانەوە، دانیشتنی ژمارە «١٤»ی خولی یەکەمی ساڵی دەیەم دەست پێ دەکەین، پێشەکی بەخێرهاتنی گەرمی بەڕێزان وەزیری داد و وەزیری تەندروستی و کۆمەڵایەتی و وەزیری دارایی دەکەین، بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

١- خوێندنەوەی یەکەمی یاسایەکی پێشنیار کراو بۆ سزادانی ئەوکەسەی کە لە دەرەوەی دادگا مارە دەبڕێ.

٢- خوێندنەوەی یەکەمی یاسای پێشنیار کراوی هەڵاوێرکردنی (استثناء) ژن لە حوکمەکانی بڕگە «١»ی ماددەی «٤١» لە یاسای ژمارە «١١١»ی سزاکانی هەموارکراوی ساڵی ١٩٦٩.

٣- خوێندنەوەی یەکەمی بڕیاری پێشنیازکراو بۆ قەرەبوو کردنەوەی ژنی تەڵاقدراو.

٤- خوێندنەوەی یەکەمی بڕیاری پێشنیازکراو بۆ ڕێکخستنی دیدەنی منداڵ لەلایەن دایک یان باوکیەوە و، لەکارخستنی بڕیاری ژمارە(٢١١) ی ساڵی ١٩٨٤ی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش.

٥- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەیەکی پێشنیازکراو بۆ یاسایەک کە حوکمی بڕگە(١)ی ماددەی(٣٧٧) لە یاسای سزاکانی ژمارە(١١١)ی هەموارکراوی ساڵی١٩٩٦مێردی داوێن پیس(زانی)ش بگرێتەوە.

٦- خوێندنەوەی یەکەمی یاسایەکی پێشنیازکراو بۆ لەکار خستنی یاسای ژمارە(١٨٩)ی ساڵی ١٩٨٠ کە تایبەتە بە مارەبڕینی ژنی دووەم بەبێ ئیزنی دادگا.

٧- خێندنەوەی یەکەمی یاسایەکی پێشنیازکراو بۆ موستەحەقبوونی منداڵان بە نەفەقە لەو ڕۆژەوەی کە باوکیان مەسرەفیان لێ دەبڕێ.

تکا لەئەندامێکی بەڕێزی لیژنەی یاسایی دەکەین بفەرموێتە سەر سەرکۆ بۆ پشکەشکردنی پرۆژەکە.

بەڕێز حسین عەلی کەمال :

بسم الله الرحمن الرحيم

بأسم الشعب

المجلس الوطني لكوردستان العراق

رقم القرار:

تاريخ القرار:

قرار

استناداً الى احكام الفقرة(١)من المادة(٥٦)من قانون المجلس الوطني لكوردستان العراق رقم(١)لسنة ١٩٩٢وبناءاً على ماعرضه العدد القانوني من اعضاء المجلس قرر المجلس

الوطني لكوردستان العراق بجلسته المنعقدة بتاريخ   /   /   تشريع القانون الاتي:

قانون رقم(   )لسنة ٢٠٠١

المادة الاولى:

يعاقب بالسجن مدة لاتقل عن ستة اشهر ولاتزيد على سنة او بغرامة لاتقل عن ثلاثة آلاف دينار ولاتزيد على خمسة آلاف دينار كل رجل عقد زواجه خارج المحكمة وتكون عقوبة الحبس مدة لاتقل عن ثلاث سنوات ولاتزيد على خمس سنوات اذا عقد خارج المحكمة زواجاً آخر مع قيام الزوجية.

المادة الثانية:

لايعمل بأي نص يتعارض واحكام هذا القرار.

المادة الثالثة:

على مجلس الوزراء تنفيذ احكام هذا القرار.

المادة الرابعة:

ينفذ هذا القرار اعتباراً من تاريخ نشره في جريدة وقائع كوردستان.

د.روژ نوري شاويس

رئيس المجلس الوطني لكوردستان العراق

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەم پڕۆژەیە ئاراستەی لیژنەی تەندروستی و كاروباری كۆمەڵایەتی دەكەین، فەرموو پڕۆژەی دووەم بخوێنەوە.

بەڕێز حسێن عەلی كەمال:

بسم الله الرحمن الرحيم

بأسم الشعب

المجلس الوطني لكوردستان العراق

رقم القرار:

تاريخ القرار:

بەڕێز شێروان حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان برگە یەکی بەرنامەی کاری ئەمڕۆتان بۆ دەخوێنمەوە کە خوێندنەوەی یەکەمی یاسایەکی پێشنیار کراوە بۆ سزادانی ئەو کەسەی کە لەدەرەوەی دادگا مارە دەبڕێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خوێندنەوەی یەکەم نییە گفتوگۆی لەسەر ئەکەین.

بەڕێز شێروان حەیدەری:

بەڵێ خوێندنەوەی دووەمە.

بسم الله الرحمن الرحيم

بأسم الشعب

المجلس الوطني لكوردستان العراق

رقم القرار:

تاريخ القرار:

قرار

استناداً الى احكام الفقرة(١)من المادة(٥٦)من قانون المجلس الوطني لكوردستان العراق رقم(١)لسنة ١٩٩٢وبناءً على ماعرضه العدد القانوني من اعضاء المجلس قرر المجلس الوطني لكوردستان العراق بجلسته المنعقدة بتاريخ / / تشريع القانون الاتي:

قانون رقم( )لسنة ٢٠٠١

المادة الاولى:

يعاقب بالسجن مدة لاتقل عن ستة اشهر ولاتزيد على سنة او بغرامة لاتقل عن ثلاثة آلاف دينار ولاتزيد على خمسة آلاف دينار كل رجل عقد زواجه خارج المحكمة وتكون عقوبة الحبس مدة لاتقل عن ثلاث سنوات ولاتزيد على خمس سنوات اذا عقد خارج المحكمة زواجاً آخر مع قيام الزوجية.

المادة الثانية:

لايعمل بأي نص يتعارض واحكام هذا القرار.

المادة الثالثة:

على مجلس الوزراء تنفيذ احكام هذا القرار.

المادة الرابعة:
ينفذ هذا القرار اعتباراً من تاريخ نشره في جريدة وقائع كوردستان.

د.روژ نوري شاويس
رئيس المجلس الوطني لكوردستان العراق

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:
پێش ئەوەی دەست بە گفتوگۆ بكەین.استناداً الى احكام الفقرة(١)من المادة(٥٦)من قانون المجلس الوطني لكوردستان العراق رقم(١) كاك شێروان قانون رقم(١)ە(٢)نیيە،هەندێ شتی تری تیایە دوایی لە گفتوگۆیەكە بەدیار ئەكەوێت،تكایە ئێستا ماددەی یەكەم بخوێنەوە بۆ ئەوەی ماددە ماددە گفتوگۆی بكەین.

بەڕێز شێروان حەیدەری:
المادة الاولى:
يعاقب بالسجن مدة لاتقل عن ستة اشهر ولاتزيد على سنة او بغرامة لاتقل عن ثلاثة آلاف دينار ولاتزيد على خمسة آلاف دينار كل رجل عقد زواجه خارج المحكمة وتكون عقوبة الحبس مدة لاتقل عن ثلاث سنوات ولاتزيد على خمس سنوات اذا عقد خارج المحكمة زواجاً آخر مع قيام الزوجية.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:
لیژنەی یاسایی تكایە.

بەڕێز كاكە ڕەش نقشبەندی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.
ئێمە وەك لیژنەی یاسا هیچ لارێمان لەسەر ماددەكە نییە چونكە تەنیا ماددەكە وەك خۆیەتی لە قانونی كاروباری كەسایەتی تەنها هەندێ عقوبەكە زیادكراوە پارەكە زیادكراوە(١٥٠ـ ٣٠٠)دینار بووەتە (٣٠٠٠)و تەوازنێك لە نێوان پارەكە دانراوە. (٣٠٠)ی پێشان لەوانەیە بەرامبەر(١٠٠٠)دۆلار بوو ئێستا بەرامبەر دوو وەرەقە دۆلار ناكات بۆیە لەسەر ئەم ئەساسەیە پارەكە زیادكراوە بۆ ئەوەی پارێزگاری لە خێزان بكات. چەند شتێك هەیە دەكرێ بەراستی ئینسان ئاگادار نابێت منداڵی بچوك مارە دەكرێ ئەگەر سەردانی مەحكەمە بكرێ شتی وا نابێت قازی ڕێ نادات یان پیاوی پیر كچی منداڵیان لێ مارە دەكەن ئەم شێوانە لەوانەیە ئەگەر ئیزن لە مەحكەمە وەربگیرێت بچنە مەحكەمە ئەم جۆرە حاڵەتانە ڕونەدات لەبەر ئەوە ئێمە وەك لیژنەی یاسا هیچ تێبینیمان لەسەر ماددەكە نییە،زۆر سوپاس.

بەڕێز شێروان حەیدەری:

یاسایەکی پێشنیار کراوە بۆ سزادانی ئەو کەسەی کە لەدەرەوەی دادگا مارە دەبڕێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خوێندنەوەی یەکەم نییە گفتوگۆی لەسەر ئەکەین.

بەڕێز شێروان حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە موضوعی حەپسەکە دەست کاریمان نەکردوە ئەوەی دەست کاریمان کردوە موضوعی غرامەکەیە، حەدی ئەدنای بەگوێرەی قانونی پێشتر(٣٠٠)دینارەو حەدی ئەعلای(١٠٠٠)دینارە ئەوەی ئێستا پێشنیارە حەدی ئەدنای(٣٠٠٠)دینارەو حەدی ئەعلای(٥٠٠٠)دینارە.زۆر سوپاس

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی دارایی هیچ رەئی هەیە؟.

بەڕێز جەمیل عەبدی سندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەر ئەساسی دائیمەن مفروضە قەوانینی ئێمە تەشدیدتر نەبێت لەهی حوکمەتی مەرکەزی، هی بەغداد خۆی(٦)مانگی تیایە لە سالێکیش زیاتر نییە. ئێمە زۆر جار دەڵێین قەوانینی بەغداد زۆر تەعەسوف بووە زەواج لە دەرەوەی مەحکەمە لەلای مەلا شتێکی شەرعیە، لە میصر بۆ خۆی مەلای شەرعی هەیە، لە ئێران هەیە حەتا لە ئەورووپاش لە کەنیسە مارە دەکات پاش مانگێک یان دوو مانگ ئینجا دەچێتە بەلەدیە یان مەحکەمە،لەبەر ئەوە من دەڵێم حەپس هەر نەمێنێت یەعنی ئێمە دەبێ قانونەکەمان چاکتربێت جا لە جێگای فەقەرەی یەکەم گەنجێ حەپس بکەی ئیتر کارنەکاتن و کچێکی هێناوە هەرلەماڵ بمێنێتن دەبێت ئێمە لەگەڵ ئەوە بین ئیش بکاتن نەک ئێمە خەڵک حەپس بکەین،پارەکەش زۆرە(٣٠٠٠)دینار ئێمە لەگەڵ ئاسانکردنی زەواجین(٣٠٠٠)دینار غەرامەی دەکەی تا(٥٠٠٠)دینار مەبلەغێکی زۆر زۆرە،لەبەر ئەوە فەقەرەی یەکەم رەئیمان وایە تەنیا غرامە بێت کەمتر نەبێت لە(٣٠٠)دینارو زیاتر نەبێت لە(١٠٠٠)دینار،فەقەرەی دووەم کابرایەک ژنی هەیە ئەمڕۆ ژنێکی تر دەهێنێ سەرپێچی قانون دەکات ئەوە ئێمە لەگەڵینە چۆن نوسراوە هەر وەکو خۆی بمێنێتەوە، بەڵام حاڵەتی یەکەم کە گەنجەو هیچ ژنی نییە شتێکی زۆر ئاساییە مارەی دەکات لەلای مەلاو دوای گواستنەوەی بە(١٠)ڕۆژ دەچێتە مەحکەمە،خۆم ڕۆژی٢/٧ژنم هێنا لە وەختی خۆی بۆ ڕۆژی١٢/٧ئینجا چومە مەحکەمەی،چونکە عادات و تەقالیدی کۆمەڵگەی ئێمەی کورد زۆر خێزان ڕێ نادەن کچەکە لەگەڵ دەستگیرانەکەی بڕواتە مەحکەمەو ئەم لاو ئەولا،لە عورفی ئێمە زۆر ئاسایە مەلا مارە بکاتن پاش(١٠-١٥)ڕۆژ ئەو کاتە ئەچێتە مەحکەمە مارە دەکات،لەبەر ئەوە ئێمە دەڵێین

فەقەرەی یەکەم سجنی تێدا نەبێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تکایە دوبارەبوونەوە مەکە کاک جەمیل بەواضحی شتەکە بڵێ.

بەڕێز جەمیل عەبدی سندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڵێ، کەمتر نەبێت لە(٣٠٠)دینارو زیاتر نەبێت لە(١٠٠٠)،بەڵام فەقەرەی دووەم وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پرسیارێکم هەیە ئەمە ڕەئی لیژنەی داراییە یان ڕەئی جەنابتە.

بەڕێز جەمیل عەبدی سندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رای خۆمە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕەئی جەنابتە جا بەناوی لیژنە نەبێت تکایە با چەسپاو بێت ڕەئی شخصیە،زۆر سوپاس.لیژنەی کۆمەلایەتی فەرموو.

بەڕێز شەفیق ئەمین محەمەد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەکو لە ماددەی یەکەم هاتووە ئەو یعاقب بالسجن پێشتر دەبێ بکرێتە یعاقب بالحبس،دوو غەرامەکە زۆرە ئێمە پێشنیاری لیژنەکەمان ئەوەیە لە(١٠٠٠)دینار کەمتر نەبێت و لە(٣٠٠٠)دینار زیاتر نەبێت،ئیتر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس،لیژنەی ئەوقافیش پێشنیارێکی هەیە فەرموو.

مەلا محەمەد طاهر زین العابدین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە پێش ئەوەی لێرە دانیشین لەگەڵ جەنابی وەزیری ئەوقاف و وەزیری داد کۆبونەوەێکمان کرد،وەزیری داد پێشنیاری ئەوەی کرد لەلای ئێمە کە پێشنیاری دەکەین لە قاعەکە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێمان چاکە ڕەئی لیژنەکەمان بدەنێ،وەزیری دادو وەزیری ئەوقاف ئەتوانن بۆخۆیان قسە بکەن.

مـــەلا مـــحـــسن خـــالد مـــفـــتی:

بەڕێز ســـــەرۆکی ئـەنجـــومـــەن.

جا مەبەستم ئەوەیە ئەگەر ئەو پێشنیارەی کرد ئێمە لەگەڵ پێشنیارەکەی ئەوانین بۆ(تأجیل)ی ئەومـاددەیە ئەگـەر ئەوە نەبێت دەربارەی ژن مـارە برین لە دەرەوەی دادگـا لە خـاڵی شـەشـەمی ڕاپۆرتەکە هاتووە،لیژنەکەمان رای وایە ئەو سزادانەی کە پێشنیارکراوە لەسنوری شەرع دەردەچێت چونکە قازی لەسـەریەتی کـە تەئدیب وتەمیـەی ئەو کـەسـە بکات واتە(تعـزیر)ی بکات کـەسـەر پێچی دەکـات،بەپێی شەریعەتی ئیسلام ئەحکامی تعزیری نابێت سنوری بۆ دیاری بکرێت دەنا لەگەڵ سنوری شەرعیا تێکەڵاو دەبن لەگەڵ یەکتریدا،لەگەڵ ئەو سزایەی کە حاکم ئەیدات،دەبێ لەسنوری حەدی شەرعی بەرزتر نەبێت بۆیە ئەم جۆرە سزایە لەگەڵ شەریعەتی ئیسلاما ناگونجێت، بەرای ئێمە بە پێویستی ئەزانین لەسەرەتاوە چارە سەری کێشەی مارە برین لە دادگاکانا بکرێت لەپاشـان تۆڵە بۆ سـەرپێـچکەران دیاری بکرێت،لەگـەڵ ڕێزمـان چونکە بەراسـتی لەناو خـودی دادگاکانا هەندێ قازی هەیە ئیلتزام ئەکەن بە ئادابی شەریعەتی ئیسلامیەوە، مارە برینەکە لەسەر ئەم شێوەیە ئەکەن بەڵام وابزانم زۆربەیان بەم شێوەیە نایکەن کە شەریعتی ئیسلام پێی رازیە لەبەر ئەوە بێ متمانەییەک پەیدا ئەبێت لەناو جەماوەری موسوڵمانی کوردستان،بۆیە خەڵکی لە دەرەوە نیکاح ئەکات زیاتر ئەوە سەبەبێکی فەعالە بۆیە چارەسەرکردنی ئەم کێشەیە لە سەرەتاوە لەناو دادگـاکانا پێـویسـتە بکرێت ئینجـا بیر لەوە بکرێتـەوە کە ئەحکامی تعـزیری بۆ دابنرێت،لەگـەڵ ڕێزمان.

بەڕێز ســـــەرۆکی ئـەنجـــومـــەن:

هیچ وەڵامی هەیە؟فەرموو.

بەڕێز کـــاکـەڕەش مـــحـەمـەد نقـشـبـەندی:

بەڕێز ســـــەرۆکی ئـەنجـــومـــەن.

تەبعەن ئێمە دەست کاری ماددەکەمان نەکردوە لە ئەساسەوە چونکە ماددەکە لە ئەساسەوە وەکو کاک شێروان عەرزی کردن(٣٠٠)دینار هاتیەو(١٠٠٠)دینار هاتیە تەنیا تەشدیدی عقوبەکەمان کردوە لەبەر چەند حالەتێک یەعنی ئەو حالەتانەی کە باسمان کرد زۆر هەیە مەسائلی سەیر لە خاریجی مەحاکم دەبیت بۆ نمونە لە مەحکەمە تۆماری نەکردوە دێن داوا دەکات منداڵەکانی تۆمار بکاتن توشی گیروگرفت دەبێت منداڵی تۆمار ناکرێت هیچ منداڵی لە مەکتەبێ وەرناگیرێ لەبەر ئەوەی عەقد زەواجی تۆمار نییە ئەگەر لەسەرەتا تۆمار کرابێت منداڵەکان ئیعتیادی دەچن دەفتەر نفوسەکە دەر دەهێنن،دووەم لێرە هەر کۆمەڵگایەک هەتا ئیسلامیش زۆر لەهەموو کۆمەڵگایەک ڕێک تر بووە، یەعنی ئەگەر نزامێک دابنێ بۆ ڕێکخستنی مەشاکل و شتی وا من باوەڕ ناکەم زۆر دەردەچین لەو مەسائلانەی نابێت بڵێین کە لەشەرع دەردەچین، چونکە مهم ئەوەیە ئێمە

شتێکی وابکەین حقوقی خەڵکەکە پارێزراو بێت، حقوقی ئافرەت و پیاو پارێزراو بێت، ئەگەر ئەوە چەسپاو بێت حقوقی هەموو لایەک پارێزراو دەبێت،زۆر جار حوادس لە مەحکەمەی ئەحوالی شەخصی دەبێ بە دەیان شاهید دێن توشی مەشاکل دەبن مارەیی پاشەکی ئەوەندەیەو ئەوەندەنییە دەبێتە موشکلە،بەڵام ئەگەر موستەمسەکێک لە مەحکەمەی ئیبراز بکرێ ئەو موستەمسەکە هی هەردوو لایە کەس ناتوانێ قسان بکات. حالات هەیە برادەران. زۆر جار لە دێهات رویداوە دەبینی ئافرەتێک پەراگەندە بووە کەس نازانێ چییەو رووی داوە زۆر جار لە دەشتێ ئەو ئافرەتە مێردی بە کابرایەک کردوە پاش چەند ساڵێک کابراکە دێت دەڵێ ئەمە ژنی منە نەیتوانیوە ئیسپاتی بکات چونکە ئەگەر وەرەقەیەکی لە گیرفان بوایە ئیمکان هەبوو ئەم حاڵەتەی دووەم رونەدا وە ئەم نیکاحە بەتاڵ نەدەبوو، جا لەبەر ئەوەی مەنع نەکرایە عەقد نەکرێ مەنع نەکرایە کەنابێ مارەیی بکرێ لەبەر ئەوە کرایە رعایە بکرێ،منداڵێک لەسەر لانکی مارە دەکرێ لە دەرەوەی مەحکەمە ارجح الاراء ئەوەیە بەپێی مەزهەبی ئیمامی شافعی ئەگەر ئەوە گەورە بێت پێی ناکرێت خۆی تەلاق بدات بەئیعتباری مزەوجەیە بە رەئی وەلی،تەبعەن دێن دەبێتە گیروگرفت. کابرایەکی گەورەی تەمەن(٧٠)ساڵی کچێکی منداڵی تەمەن(١٦ـ١٧)ساڵی لێ مارە کراوە ئەگەر بچێتە دادگا ئەوا مەحکەمە ئەوە بە نەزەری ئیعتبار وەردەگرێ لەوانەیە ئەم عەقدە نەکات چونکە تەکافوء لە نێوانیاندا نییە لە ئیسلامەتی فەرزە تەکافوء هەبێت لەبەینی ژن و مێرد،لەم حاڵەتە بەرەئی ئێمە بچێتە مەحکەمە زەرەری نییە ئەگەر عەقدەکەی خۆی بکات لەدەرەوە نەیکات،نەمان گوتییە نەیکات و مەمنوعە بابچێ لە دادگا بیکات و مەحکەمە هەیەو مەحاکم هەیە. ئیمکان هەیە وەزارەتی عەدل زیاتر لە مەحکەمەیەک دروست بکات ئەگەر مەسئەلەکە سعوبەتی تێدایە بۆ خەڵکەکە، با دوو مەحکەمەی ئەحوال شخصی سێ هەبێت لەوانەیە دوو هەبێت ئێستا با(٣ـ٤)هەبێت هیچ موشکیلە نییە بەڵام زامنێکە بۆ حقوقی هەموو لایەک ئەگەر ئەو عەقدە لە مەحکەمە تۆمار بکرێت،تەنیا عقوبەکە بۆ ئەوەیە کە خەڵک هان بدەین بچێ، یەعنی بیر لەوە نەکراوەتەوە حاشا ئێمە موخالەفەی شەرع بکەین قەد نایکەین بەس بچێتە مەحکەمەو عەقدەکەی خۆی لەوێ تۆمار بکات تەنیا هەر ئەوەیە،زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەزیری داد فەرموو.

بەڕێز هادی عەلی عەبدلکریم/وەزیری داد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە مەبەست لە پێشنیار کردنی ئەم پرۆژەیە بۆ ئەوەیە کە رێگا لە هاوڵاتیان بگیرێت، لە دەرەوەی دادگا عەقدی نیکاح نەکەن،بەڵام ئەوەی من لەنزیکەوە ئاگادارم لە دادگای باری کەسی زۆر لەم کێشانەی کە دروست دەبێت وانازانم بە تەشدید کردنی عقوبەکە ئەو کێشەیە چارەسەر

بێ،چونکە دیارە کە هەموومان ئەزانین هۆشیاری ئاینی و یاسایی و کۆمەلایەتی لە هەرێما هێشتا لە ئاستێکی پێویستدا نییە، دوای ئەوەش لە هەموو شارو شارۆچکەکانیش دادگاو قازی لێوە نزیک نییە،لەبەر گەلێ هۆی تریش ڕەنگە لای جەنابتان شاراوە نییە کە هاولاتیان فریای ئەوە ناکەون لەکاتی خۆیدا یان فکری ئەوە ناکەنەوە کەلە دەرەوەی دادگا عەقدی نیکاح دەکەن،بەرای من ئەگەر پەلە نەکرێت لە قەراردانی ئەم پرۆژەیە ئەگەر بۆ نمونە دوا بخرێت بۆ ماوەیەکی تر بۆ ئەوەی بەشێوەیەکی تر صیاغە بکرێتەوە سود لەنیزامی مەئزونی شەرعیش وەربگیرێت بۆ تەواو کردنی کاری دادگا ئەو کاتە هەم لەلایەکەوە ئەم موبەڕیرە نامێنێ کە خەلکی موخالەفەی نزام بکەن لەدەرەوەی دادگا عەقدی نیکاح بکەن لە هەمان کاتیشدا هەلێکیش ئەرەخسێ بۆ ئەوەی ئەم سەرپێچیە نەکەن. لەبەر ئەوە بەرای من ئەگەر صیاغە بکرێتەوە بەشێوەیەکی تر هەرچەندە لە هەموو حالەتێکدا وابزانم عقوبەکە بەسجن زیاتر قورس بووە، عقوبەکە تەنها بە مالی بێت باشترە تائەوەی کە عقوبەی سجنی لەگەل بێت،زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ بەرێز وەزیری داد،لە راستیدا ئەمە قانونێکی تازە نییە، قانون هەیە و سجنەکەش هەیەو دەستکاری نەکراوە، ئەوەی پێشنیارە تەنها زیادەی غەرامەکەیە بۆیە غەرامەکەش زیاد دەکرێ چونکە وەختێ ئەم قانونە دەرچووە(٣٠٠)دیناری ئەو وەختە لەوانەیە بەرامبەری(١٠٠٠٠ــ٢٠٠٠٠)دیناری ئێستا بێت،(٣٠٠ــ١٠٠٠)دینارە، وانییە؟ زەحمەت نەبێ هی سالی چەندە؟ یاساکە لە سالی ١٩٥٩دەرچوە(٣٠٠)دیناری سالی ١٩٥٩بەراوردی بکەن لە گەل دیناری ئێستا چەند دەکات؟ عەمەلییەن ئیجرایەکی مالییەو بەس بەلام یاساکە دەستکاری نەکراوە تەنیا موعادەلەی ئەو مەبلەغەی ئەو وەختەو ئەوەی ئێستا ئەویش بەباشی نەکراوە لەوانەیە لە نیوەش کەمتر دانرابێ یەعنی بۆ رونکردنەوەمە وابزانم کاک فورسەت موداخەلەی هەیە فەرموو.

بەرێز فورسەت ئەحمەد عەبدوللا/ سکرتێری ئەنجومەن:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەکو جەنابت و برادەرانی لیژنەی قانونی رونیانکردەوە ئەصلی مەشروعەکە لەسەر زیادکردنی غرامەکەیە،ئەگەر بێت و قیاسی سعرەکە بکەین بەسعری دیناری حەقیقی ئێستا، ئەوا ئەو زیادەیە زۆر کەمترە لەسیعری پێشتر، واچاکە گفتوگۆمان لەناحیەی نیزامی داخیلی پەرلەمان تەنها لەسەر ئەم خالە بێت چونکە هیچ رەئیەک نەهاتیەدان بەنیسبەت پرۆژەی تازە بۆ زیادکردنی عقوبەی جەسەدی بێت، عقوبەکە وەک خۆی ئەمێنێت،ناحیەیەکی تر هەیە هەدەفی سەرەکی شەرع وقانون حمایەو تەنزیمی مەصالحی مەشروعە بابزانین دوو حالەتمان هەیە حالەتێکمان هەیە عەقدی زەواج تۆمار ئەکرێتن لەلای مەلا یان لای پیاوێکی ئاینی بێتە مارەکردن لە جێگای خۆی بمێنێتن،

ئەزانین زۆر حالەت هەیە ئەو عەقدانە تۆمار ناکەن لە مەحکەمە،حالەتی دووەم ئەوەیە تەسجیل بکرێت لە مەحکەمە ئەگەر بێین تەمەشای ئامانجەکانی شەرع و قانون بکەین کامە حالەت زیاتر تەحقیقی ئامانجەکان ئەکات تەسجیل بکرێت لە مەحکەمە یان خارجی مەحکەمە بکرێن، ئەگەر تەسجیل بکرێت لە مەحکەمە سێ مەصلەحەی مەشروعمان دەبێ مەصلەحەی پیاوو ئافرەت و منداڵەکان،ئێ بەرەئی من لەم حالەتە ئەگەر بێت و تەسجیل بکرێت ئەو بەرژەوەندانە زیاتر دێنە تەنزیم کرن زیاتر دێنە پاراستن،مثالیش لەسەر ئەوە یەکەم ئیسپات کردنی عەقدی زەواج دەعوای پێناوێت چونکە موستەنەدێکی رەسمیمان هەیە هی عەقدی زەواجە مجرد ئیبرازی ئەکات ئیسپاتی ئەوە دەکرێن نابێت تەعنیش لێبدرێن تەنها لەحالەتی تەزویر.دوو بەنیسبەت مەهر ئەگەر بێت و عەقدەکە تۆمار نەبێت خارجی مەحکەمە ئافرەت لازمە بێت دەعوایەک بکات ئیسپاتی مەهرەکە بکات دوور نییە لەو حالەتە ئەو شاهێدانە ئەوانەی بوینە شاهێد لەسەر عەقدی زەواج نەمابن ئەصلەن،یان لەجێگایەکی دووربن و عنوانیان دیار نەبێن لەو کاتە ئەگەر عەقدی زەواج موسەجەل بێت لەمەحکەمە عەقدی زەواج پێویستی بەوە نییە دەعوای بکات ئیسپاتی مەهرەکەی بکات موجەرەد عەقدی زەواج دەبەیتە دائرەی تەنفیز،تەنفیز دەبێت وەک موستەنەدێکی رەسمی.سێ مەسڵەحەتی منداڵان ئەوەش بۆ ئیسپات کردنی(البنوة)ئاسانترە، ئینسان عەقدی زەواجی هەبێت لەحالەتێکی تر کە ئەصلەن عەقدی زەواجەکە موسەجەل نییە،چونکە لە حالەتی دووەم پێویستە پیاوەکە یان ئافرەتەکە بچێت یەکەم جار ئیثپاتی زەواجەکە بکات پاش ئەوە بێن ئیسپاتی(البنوة)بکات و ئیسپاتی بنووەش ئیجرائاتی موعەقەدن و زۆر درێژن،لەگەڵ رێزو سڵاوم بۆتان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڕێز وەزیری تەندروستی و کاروباری کۆمەڵایەتی فەرموو.

بەڕێز د.جەمال عەبدولحمید/ وەزیری تەندروستی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی من دوو خاڵم هەیە،یەکەم ئەو خاڵەی کە باس کرا بالسجن أو بالحبس هەیە دوو عیبارەت لێرە هەیە جەماعەتی قانونیەکان لەوانەیە باشتر بزانن،وابزانم سجن مانای وایە پێنج ساڵ زیاترە، ئەگەر ئەوە چاک بکرێت،خاڵی دووەمیش من بەراستی پێم سەیرە یەعنی ئەم قانونە زۆر چاکە بۆ تەنزیم کردنە وەکو جەنابی کاک فورسەت باسی کرد،بۆ زامنکردنی حقوقی ئەم کەسەیە کەبیر لە دوارۆژ ناکاتەوە بیرێکی کورت دەکاتەوە بەس دەیەوێ ئیشەکەی بروا بۆ ئەوەی بە سەریعی بێت، بەڵام دوارۆژ هەر زەمانەتە بۆ خۆی و مەسڵەحەتی ئەوی تیایەو تەنزیمەو شتێکی زۆر باشە،بەرەئی منیش ئەو شدەتەی لە قانونەکە هاتووە مەبەست ئەوە نییە زەرەر بەو کەسە بگەیەنێ بەڵکو پاڵ پشتێکە بۆ بەجێ هێنانی، مەبەست لێرە تەنها پاڵپشتە بۆ جێ بەجێکردن

چونکە شتەکە زۆر ئاسانە دەتوانێ بچێتە مەحکەمە،ئێمە موشکیلەمان هەیە چونکە ئەگەر بیکەیە(٣٠٠)دینار زۆر کەس هەیە(٣٠٠)دینارەکە دەدات و قانونەکە بەتاڵ دەبیت،لێرە تەشەدودەکە تەئکید لەسەر ئەوە دەکەینەوە کە پاڵ پشتە بۆ ئەوەی خەڵکەکە ئیلتزام بەو قانونە بکات تەنفیز بێت،زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاسی بەڕێز وەزیری تەندروستی و کاروباری کۆمەلایەتی ئەکەین،تکا لەو بەڕێزانە دەکەینەوە کە موداخەلەیان هەیە دەستیان بەرزکەنەوە بۆ ئەوەی ناویان بنوسم چونکە فریای هەموویان ناکەوین، لەم بارەیەوە دیارە موداخەلە زۆرە، هەموویانت نوسیوە؟ ناوەکان دەخوێنمەوە ئەوەی ناوی نەبوو دەست بەرز بکاتەوە.

ئەو ناوانەی کە لێرە نووسراوە ئەمانەن،مامۆستا مەلا تاهر، بەڕێز وەزیری ئەوقاف، رەجەب شەعبان، زەهراخان ،د. لەتیف، مامۆستا مەلا مەحمود، جەلال خۆشناو، فەوزیەخان، د.ناصح، مامۆستا مەلا تەڵحە، مامۆستا مەلا تەها، کاک عبدالخالق، حاکم سەفەر، شێخ رەقیب، د. رزگار.ئەوانەی ناویان نەنووسراوە تکایە دەستیان بەرز بکەنەوە تاکو ناویان بنووسین. بەڕێز د. ناصح غەفور، سەرۆکی کوتلەی زەرد فەرموو.

بەڕێز د. ناصح غەفور رەمەزان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو حەوت پرۆژەیەی کە جەنابتان خوێندتانەوە و لیژنەی یاساش دەستی بە خوێندنەوەی پرۆژەی یەکەم کرد و خرایە باری گفتوگۆوە، لە راستیدا ئێمە وەکو فراکسیونی پارتی لە پەرلەمان کۆبوونەوەیەکمان کرد، بەشێ لە گفتوگۆی کۆبوونەوەکە لەسەر ئەم حەوت پرۆژەیە بوو کەوا ئەمڕۆ گفتوگۆی لەسەر دەکرێ.ئەو پرۆژانەی کە ئەمڕۆ ئێمە گفتوگۆی دەکەین و دوا بڕیاری لەسەر دەدەین، یاساکانی باری کەسی هەمووی نییە، چەند بڕگەو ماددەیەکە کە بە پێویست زاندراوە یان تجمید بکرێن یان رابگیرێن یان هەموار بکرێن، ئەوەش کە خراوەتە روو بۆ بەرگری کردنە لە مافە سروشتیەکانی ئافرەتانی کوردستان، کە دایک و خوشک و خێزان و کچەکانمان دەگرێتەوە، ئەوانیش لە راستیدا نەک نیوەی کۆمەڵی کوردستانن بەڵکو ئەمڕۆ زۆرینەی زۆری کۆمەڵگەی کوردستان دەگرێتەوە، ئەوەی باسیش کراوە ئێمە پێمان وایە و لە فراکسیونیش رامان ئەوە بووە، ئەمە نەک دژی شەریعەتی ئیسلام نییە بگرە بۆ بەرگری کردنە لە شەریعەتی ئیسلام و لەگەڵ داب و نەریتی کوردەواریشدا دەگونجێ نەک پێچەوانەی ئەو داب و نەریتە بێت ،بۆیە ئێمە وەکو فراکسیونی پارتی دیموکراتی کوردستان پشتگیری پرۆژەکە دەکەین و لەگەڵ ئەو بۆچونانەین کە بەڕێز کاکە کارەش و جەنابی سکرتێری پەرلەمان نیشانیان دا هەروەها لەگەڵ ئەو بۆچونەشین کە جەنابی وەزیری تەندروستی نیشانی دا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەڕێز وەزیری ئەوقاف فەرموو.

بەڕێز شێخ عەدنان نەقشبەندی/ وەزیری ئەوقاف و کاروباری ئیسلامی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەیانی من و جەنابی وەزیری داد کۆبونەوەیەکمان لەگەڵ لیژنەی ئەوقاف کرد، ئەو کێشانەی لەو پرۆژانە چارەسەر کراون کێشەکان فرە لایەنن، بۆیە وەزارەتی ئەوقاف و کاروباری ئیسلامیش پەیوەندیدارە بە کێشەکە و ئاگاداری کێشەکەیە، پاش گفتوگۆیەکی زۆر من پشتگیری پێشنیارەکەی جەنابی وەزیری داد دەکەم بۆ دوا خستنی گفتوگۆیەکە، لەبەر ئەوەی کێشەیەکی هەمە لایەنەیە و تاکیدی بۆچونەکەی ئێمەش ئەوەیە کە ئەو سزایەی جەنابتان ئاماژەتان بۆ کرد لە یاساکەدا هەر هەیە ولەگەڵ ئەوەش ئەو سەرپێچیانە هەر بەردەوامە. لە هەموو یاساکاندا لەبارودۆخی حکومەتی عێراقدا یاسای باری کەسی لە هەموو یاساکان زیاتر باری سیاسی کاریگەری لەسەر هەبووە چ لە لایەنی کۆمەڵایەتی و چ لە لایەنی تشریعیەوە، تفصیلاتی زۆرە لەوانەیە کاتی ئەوە نەبێ کە کاتی جەنابتان و بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بەوە بکوژم، ئێمە بە اجماع لیژنەی ئەوقاف و لەگەڵ کاک شێروانیش وجەنابی وەزیری داد و منیش رامان وابوو ئەو کێشەیە دراسەت بکرێ، لەبەر ئەوەی لەوانەیە هەموارکردنی تر دروست ببێ تاکو ئێمە هەموو رۆژێ هەموارکردن نەکەین، کێشەکەش پێویست بەوە دەکات زیاتر دراسەت بکرێ بۆ ئەوەی شتێکی تەواو ورێک و پێک دروست بێت تاکو بتوانین یارمەتی خەڵک و دادگاش بدەین، جێگای خۆیەتی لێرەدا سوپاسێکی گەرم ئاراستەی سەرۆک و ئەندامانی پەرلەمان بکەم چونکە گرنگیەکی زۆر بە کێشەی ئافرەتان دەدەن کە جێگای خۆیەتی ئەو دایک و خوشکانەی ئێمە کە نیوەی کۆمەڵی ئێمەن ،لە کێشەی کوردیشدا ئافرەتان هەڵوێستی سەربەرزانەی خۆیان هەبووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سەبارەت بە دواخستنی گفتوگۆی ئەو بابەتە، پێویست وابوو لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئیسلامی کە لیژنەیەکی پەرلەمانیە، لەلایەنی اصولی و پێڕەوی ناوخۆ بە داوایەک پێشکەشی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی نیشتمانی بکردابا، پێش ئەوەی بکرێ بە بڕیار لەگەڵ دوو برای وەزیردا اتفاقیان لەسەر بکردبا، لەبەر ئەوەی ئەو بابەتە لە دەسەڵاتی ئێمەیە بۆیە پێویست بوو وەکو لیژنەیەکی پەرلەمانی ئاراستەی ئێمە بکرابا، ئەوە خاڵێک، خاڵی دووەم، وەکو ئەوەی باسم کرد دیارە شتەکە تێکەڵ کراوە، شتەکە گەورە کراوە بێ ئەوەی هیچ پێویستیەک هەبێ بۆ ئەو گەورە کردنە، یاساکە هەیە، سزای بەندکردنە هەیە، هیچی دەستکاری نەکراوە، غرامەیە هەیە، پێشنیار کراوە زیاد بکرێ، زۆر بە سانایی دەبڕێتەوە، گفتوگۆ کردن لەسەر ئەو بابەتە بەتحدید

بکرێ، ئایا پێویست دەکرێ زیاد بکرێ یان نا ئەوە بۆ پەرلەمان دەمێنێتەوە،بابەتەکە لەوە زیاتر نییە، لەبەر ئەوە پێویست ناکات دوا بخرێ،ئێمە بەردەوام دەبین لەسەر گفتوگۆ کردنی، ئەوە هەر رای من نییە بە تەنها، ئەوە رای سکرتێری پەرلەمانیشە، قسەمان تێدا کردوە کە ئەو خاڵانە هیچی دوا ناخەین و گفتوگۆی لەسەر دەکەین، لەبەر ئەوەی ماوەی ساڵێک زیاترە کاری تێدا دەکەین و دراسە دەکرێ و گفتوگۆی لەسەر ئەکرێ، چەند دانیشتنێکی پەرلەمانی لەسەر کراوە و چەند بڕیارێکیش لەو بابەتە وەرگیراوە کە پەلەی تێدا بکرێ، کە گەیشتۆتە رادەی ئەوەی کە بکرێ بە بڕیار و زیاتر درێژەی پێ نەدرێ، بوارێکی زۆریش هەبووە کە خاڵ بەخاڵ وەزارەتەکان و هەرکەسێ کە ئەو بابەتەی بە هەند زانیبێ رای خۆی لەسەر بدات، لەراستیدا ئەو دەستکاریانەی کە ئامادە کراون کە تا رادەیەکی زۆر اجماعی لەسەر هەبووە، اجماعی ئەو بەرێزانەی کە لە کۆڕ و سیمینارەکاندا ئامادە بوون و سەرجەم ئەو رێکخراوانەی کە ئامادە بوون و تا رادەیەکیش اجماعی لێژنەکانی پەرلەمان و لیژنەی یاسایی پەرلەمانیشی لەگەڵ بووە، بەکورتی بابەتێکی وا کەم کراوەتەوە، لە جیاتی بچینە بابەتی گران کە پێویستیان بە کاتی تر هەیە، ئێمە ئەو بابەتەمان هەمووی دوا خستووە، ئەو بابەتانە کە دوامان خستون وانیە کە دەستمان لێ شوشتبێ، ئەوانەش کاتی تەواوی دەدەینێ گفتوگۆی زۆریشی دەکەین ودراسەشی دەکەین و، بە ئومێدی خوا جارێکی تردێنە بەر دەمی پەرلەمان ، هەرکاتێکیش لە ناو گفتوگۆدا بۆمان دەرکەوت کە گفتوگۆکە بە بارێکی باشدا ناروات و رێرەوەکە وا نییە کە خزمەتی کێشەکە بکات، ئەو کاتە بیر کردنەوە لە بابەتی دواخستن هەر وارده بۆ ئاگاداریتان،سوپاس. مامۆستا مەلا طاهر فەرموو.

بەرێز مەلا تاهر زین العابدین:

بەرێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە (٤/٧)وە تاکو ئێستا ئەو دانیشتنانەی لە بارەی ئەو پرۆژانەوە کراون من تێیاندا بەشدار بووم، من هەموو کات گوتوومە ئەو شتانە کە داوایان کردوە هیچی لە چوارچێوەی فقهی ئیسلامی دەرنەچووە، هەمووی لە چوارچێوەی فقهی ئیسلامیدا جێگای دەبێتەوە، هەندێکیان دەکەین بە دوو بەشەوە، بەشێکی لایەنی رێکخستنی گریبەست و لایەنی خێزان و بەرژەوەندی هاوبەشی نێوان ژن و پیاو لە خێزاندا ، سەبارەت بەو بڕیارە ئێمە وەکو پەرلەمان دامان نەناوە، پێشتریش هەبووە، بەڵام بۆ دەوڵەمەند کردنی وباش کردنی، ئەوە لە رووی شەرعەوە نەهاتووە، واتا حوکمەکە حوکمێکی شەرعی نییە.تاکو پرسیار لەلایەنی شەرعەوە بکرێ، کاتی خۆی کە دارێژراوە، باسی ئەوە ناکەم کە چۆن دارێژراوە، تەنها ئەوە نەبێ سوک بکرێ یان قورس بکرێ ئەوە شتێکی زۆر سروشتیە، لەبەر ئەوەی ئێمە وەکو شەرع نەمان هێناوە،هیچ لاریش لەوەدا نییە کە هەر شتێ بۆ بەرژەوەندی ئەو میللەتە بکرێ چاکە،هەموومان ئەو بەرژەوەندیە باش دەزانین، من دووبارەشی دەکەمەوە من لێرە نوێنەرایەتی لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئیسلامی ناکەم وەکو تاکە کەس قسە دەکەم هەر کەسەو رای خۆی لای خۆیەتی، من تمثیلی خۆم ئەکەم و قسەش بێ بەڵگە

ناکەم و قسەش بە هەوەس ناکەم، ئەوەی کە من دەیڵێم هەرهەموو بەڵگەی شەریعیم هەیە، ئەوەش کە باسی ڕێکخستنی خێزانە ئەوە دەمێنێتەوە بۆ پەرلەمان، وەکو جەنابیشتان باستان کرد ئەوە یاساکە هەیە، جا سوکی دەکەن یان قورس بۆ ئەنجومەنی بەڕێز دەگەڕێتەوە،لەگەڵ ئەوەشدا سەبارەت بەو بابەتە من رای خۆم هەیە ئەگەر مۆڵەتم بدەن بیخەمە روو.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مافێکی رەوای خۆتانە، ئێوەش ئەندامی پەرلەمانن، فەرموو.

بەڕێز مەلا تاهر زین العابدین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێموایە گرێبەندی تاکە ژن لە دەرەوەی دادگا زۆر پێ لەسەر سزاکەی دانەگیرێ، بەڵکو ئەگەر سوک نەکرێ ئەوە وەکو خۆی بمێنێتەوە ماددەکە چۆنە وەکخۆی بمێنێتەوە، لەبەر ئەوەی لە بەرژەوەندی هەردوو لایە پیاویش ئافرەتیش، کاروانی خێزانسازی لەکوردستان بەرێوەیە، بە تایبەتی لە لادێکاندا،ماددە(١١)ی یاسای باری کەسی ئەو مافەی داوە کە بریاردانی ژن هێنان لە ناوەوەی دادگا بێ، ئێمە دەنگ هەڵبرینمان لەسەر ئەوەیە چونکە قەیرە کچمان هەیە یان پیاوی بێ ژنمان هەیە، ئەگەر ئێمە ئەو دەرگایەشمان تەسک کردەوە من پێم وایە لە کۆمەڵگای کوردەواری لە بەرژەوەندی نەژن و نە لەبەرژەوەندی پیاودایە،بەلام گرێبەندی لە یەک ژن زیاتر لە دەرەوەی دادگا ئەگەر سزاکەی وابێ پێی لەبەر هەڵکێشرێتەوە باشترە لەبەر ئەوەی زۆر جار دەبێتە هۆی نا رەوایی، لەبەر ئەوە خوای گەورە دەفەرموێ (وان خفتم ان لا تعدلوا فواحدةً) ئەوە دەقی قورئانەو ماددە(٣)ی باری کەسیش ئاماژەیەکی بۆ ئەوە کردوە من پێم وایە ئەو ماددەیە بۆ پتر لە ژنێک بێت ، ئەگەر لیژنەی یاسا رێگەم بدەن ماددەکە وا دابرێژرێتەوە، ئاماژە بکرێ بۆ برگەی (٤) و(٥) ی ماددە (٣)بەو شێوەیە(يعاقب بالحبس لايقل عن ستة اشهر ولاتزيد عن سنة او بغرامة لاتقل عن (٣٠٠٠) دينار و لا تزيد عن(٥٠٠٠) دينار او بهما كل من اجرى عقدا بزواج باكثر من واحدة مع قيام الزوجية خلافاً لاحكام الفقرتين(٤) و (٥) من المادة (٣) من قانون الاحوال الشخصية رقم(١٨٨) المعدل.) چونکە ئەگەر ئاماژە بە برگە (٤) و (٥)نەکەیت لێرە ماددەیەکی سەربەخۆ دادەنێیت حاکم بە برگە (٦)ی ماددە (٣) حوکم دەکات ، جا بۆ توفیقی نێوان ماددەکە حەق وایە ئاماژە بکرێ بە هەردوو برگەکە، ئەگەر، پێچەوانەی ئەو دوو برگەیە بێت ئەوجا ئەو سزایە بیگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک رەجەب شەعبان فەرموو.

بەڕێز رەجب شـــــەعـــــبـــــان تـەیب:

بـەڕێـز ســـــەرۆکی ئـەنجـــــومـــــەن.

ئەو بڕیارە بۆ پاراستنی مافی ئافرەت و مندالآنە ، بڕیارێکە لە جێگای خۆیەتی، بەلآم حەق وابوو جیاوازیەک هەبێ لە نێوان ئەوەی کە دەخوازرێت کچ بێت یان بێوەژن، چونکە ئەگەر کچ بێت بە بڕوای من ناکۆکیەکی نییە لەگەڵ شەریعەتی ئیسلامی و بەتایبەتی لەگەڵ مەزهەبی شافعی، لەبەر ئەوەی دەتوانین بلێین دادوەر ئەو کاتە دەبێتە بەدیلی ولی ئەمری کچەکە، لەلایەکی تر ئەو کەسەی کە مارەکردنەکە دەکات ئەو بۆ سزا نەدرێت؟ پێویست وایە ئەویش سزا بدرێ، سزایەکیش بۆ ئەو دابندرێ جا هەر کەسێ بێت ماموستای ئاینی بێت، کە لەپشت دادگا ئەو مارە کردنە دەکات، سزایەکیش بۆ ئەو دیاری بکرێ، سوپاس.

بـەڕێـز ســـــەرۆکی ئـەنجـــــومـــــەن:

زەهرا خان فەرمو.تکایە بە کورت و چڕی قسە بکەن .

بـەڕێـز زەهـرا حـــــاجـی تـەهـا:

بـەڕێـز ســـــەرۆکی ئـەنجـــــومـــــەن.

پێویست بوو رای ئێمە پێش کۆبونەوە وەربگیرا با ، لەوانە بوو ئێمە هەر سێ خوشک قسەمان نەکردبا ،ئەو سزایە وەکو جەنابی وەزیر گوتی ئەوە بۆ ئێمە زوو بوو کاتی نەهاتووە، ئێمە لە دینەکەماندا توعیەمان نییە ، بەلآم زوو نییە ئێمە لە ساڵی ۲۰۰۱دایین، پێویستە ئێمەش وەک میللەتی کورد هەنگاو باوێین بەرەو بەرژەوەندی ئافرەتان، یەک لەو زەرەرانەی کە لە دەرەوەی دادگا مارە بڕین دەکرێ، دەمەوێ حالەتێک زیاد بکەم لەبەر ئەوەی من ئاگادار بووم تێدا، ئافرەتێک شوی کرد لە لای مەلا مارەکرا هەر لەلای مەلا جودا بۆوە، پاشتر دەیەوێ جارێکی تر شوو بکاتەوە، کاتێ دەیەوێ ئەوە بسەلمێنێت دەبینێ ئەو مەلایە یان مردوە یان لەوێ نەماوە، لێرەدا چەند گرفتێک دێتەوە رێگای ئەو ئافرەتە،بۆیە ئێمە لەگەڵ ئەوەین کە مارەکردن لە دەرەوەی دادگا نەکرێ تاکو لەو گرفتانە رزگار بین، سوپاس.

بـەڕێـز ســـــەرۆکی ئـەنجـــــومـــــەن:

بەڕێز کاک د. لەتیف فەرموو.

بەڕێز د. لـەتـیـف مـــــەحـــــمـــــود بەرزنجی:

بـەڕێـز ســـــەرۆکی ئـەنجـــــومـــــەن.

لەراستیدا ئافرەتان هەوڵێکی باشیان داوە و زۆریشیان چاوەڕێ کردوە،لەبەر ئەوەی ئەوە ۱۰ ساڵ تێپەڕیوە بەسەر راپەڕیندا،خۆزگە لە هەموو بوارەکانی تردا ئەو هەنگاوە بندرابا بۆ هەموار کردنی یاساکانی تر، من لەگەڵ ئەو یاسایەدام کە داڕێژراوە، روون کردنەوەیەکم هەیە، یاسای باری

کەسی لەساڵی ١٩٥٩ داندراوە بەڵام کۆمەڵێ هەموارکردنی بەسەر دا هاتووە بۆ ئەو بڕانەی کە دیاری کراوە لەبارەی غرامە لەوانەیە لە ساڵی ١٩٥٩ دانەندرابێ لەوانەیە هەندێ دەستکاری کرابێ ، ئەوە هەر بۆ روون کردنەوەیە ،بەدواداچوونێکیشم لەسەر قسەی جەنابی وەزیری داد هەیە کە باسی ئەوەی کرد کە سزای حەپس کردن لابدرێ و تەنها غرامەکە بمێنێتەوە، یاساکە خۆی باسی ئەوەی کردوە (يعاقب بالحبس بمده لاتقل عن سته اشهر ولا تزيد عن سنه او بغرامه) ئەو تقديرەی بۆ قازی هێشتۆتەوە، واتا هەردوو سزاکە نییە قازی دەتوانێ غرامەکە دانێ و دەشتوانێ حەبسەکەی بەسەردا بسەپێنێ ،سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مامۆستا مەلا مەحمود دێرشەوی فەرموو.

بەڕێز مەلا مەحمود دێرشەوی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بسم الله الرحمن الرحيم

« ربنا لاتزغ قلوبنا بعد ان هديتنا وهب لنا من لدنك رحمة انك انت الوهاب» ژیانی میللەت ماڵەکەیەتی ، خێزانیش کەرپوچی دەستپێکە کە لەلایەن میللەتەوە ئاوەدان دەکرێتەوە ،ئەگەر ئەو ژێرخانە کۆک و رێک و پێک بێت، بێگومان ئەو میللەتە سەرکەوتوو دەبێت و بۆ پێش دەچێت، بەپێچەوانەش ئەنجامەکەی عەکسی دەبێت، بێگومان لەهەر کۆمەڵگایەکیش کاتێ سزا دادەندرێ بۆ چاکسازیە نەک بۆ تۆڵەساندنەوە، ئەو سزایانەی کە هەنە با ئێمە بە کەمی ببینین ، بەڵام با کاتێ ئەو سزایە دادەندرێ دوای چارەسەر کردنی رێگا هەڵەکان بێت،خوای گەورە کە دزیی حرام کردوە (السارق و السارقة فاقطعوا ايديهما)بەڵام دوای چی؟ کاتێ دزەکە هیچ مەهانەیەکی بۆ دزیەکەی نەبێت، ئەوجا ئەگەر دزی کرد با دەستی ببڕدرێ، نەوەکو دزیەکەی لە برسان یان لە ترسان بێت. هەر وەکو جەنابی وەزیری داد ئاماژەی بۆ کرد لە دادگادا مارە بڕینەکە هەندێ لایەنی شەرعی تێدا موجود نییە، نیکاح لە دادگادا نیکاحێکی شەرعی نییە، هەرچەندە ئەگەر دادوەرێک لەسەر شەریعەتی ئیسلام مارەکردنی کرد ئەو جودایە، بەڵام سیستەمی تۆ دەتەوێ، تۆش دەتەوێ ، باشە تەواو و برۆن، ئەو سیستەمە لە شەریعەتی ئیسلامدا نییە، ئێمەش لە کۆمەڵگای خۆمان دەترسێین، ئەگەر تەنها رووەو دادگا بێت ، ئەوە ئەو میللەتە دەکەوێتە هەڵەیەکی گەورە گەلێ گەنج و لاوی ئێمە بە تایبەتی خەڵکی شارەکان اعتماد دەکەنە سەر دادگا بۆ مارەکردنی ژن هێنان، بۆیە من پشتیوانی پێشنارەکەی جەنابی وەزیری داد دەکەم ، لەراستیشدا ئەوە دەرئەنجامی کۆبوونەوەی ئێمە بوو لەگەڵ جەنابی وەزیری داد و وەزیری ئەوقاف، ئەو ماددەیە ئەگەر دوا بخرێ تاکو زیاتر دراسەت بکرێ، بەراستی ئێمە پێرانەگەیشتین، دوایین کۆبوونەوە کاتێ جەماعەت هاتنە ژوورەوە ئێمە هێشتان تەواو نەبوو بووین، بۆیە ئێمە پێشنیار

دەکەین یان دوا بخرێ، ئەگەر دواش نەخرێ سیستەمێکی تر بەکار بهێندرێ، یان سیستەمی (الماذون بالنكاح) لەهەر ناوچەیەک مامۆستایەکی باش ودیار دیاری بکرێ تاکو بەو مارەکردنە هەڵسێ ئەو مستمسکاتانەی کە لە دادگا پێویستن لەو داوا بکرێ و بخرێتە پێش جەنابی قازی، یان لە دادگا گرێبەستی شەرعی بکرێ، ئەگەر نا ئەوە میللەتەکەمان تووشی خراپی دەبێت و تووشی هەڵە و دارمان دەبێت، راستە گەلێ جار هەڵە رووی داوە لە کاتی مارەکردن لە دەرەوەی دادگا، ئێمە لەگەڵ ئەوەین کە ئەوە نەکرێ ، ئێمە لەگەڵ ئەوەین کە رێکبخرێ، و ئاسان کاری و تەناهی بۆ میللەتەکەمان پەیدا بێت ،ئایا چ رەوایە بووکی بەستە زمان دوو رۆژە هاتووە و مێردەکەی سێ مانگ حەپس بکرێ؟ ئەوە چ ماف و حقوقی تێدا مایەوە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مامۆستا مەلا تەڵحە فەرموو.

بەڕێز مەلا تەڵحە قەرەنی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەبارەی ئەو ماددەیەوە حەق وایە دوا بخرێ، لەبەر ئەوەی گرفتی زۆر تێدایە هەر بە گۆتە نابێت، لەبەر ئەوەی ئەحکامی شەرعی لەلایەن خواوە سنوری بۆ داندراوە نەوەک ئێمە سنوری بۆ دابنێین، ئەحکامی شەرعی وەکو گوتم لەلایەن خواوە داندراوە کەس بۆی نییە دەستکاری بکات، بەڵام ئەحکامی داندراو ئەوە قازی بۆی هەیە دەستکاری بکات. ئێمە بە شەریعەتی ئیسلام دەدوێین ئەو غرامەیەش بە شەریعەتی ئیسلام زۆرە، حەپسەکەش هەر زۆرە،کابرایەک بیەوێ لە دادگا ژن مارە بکات ئایا لە قەندیل ئەو کچە چۆن دێتە دادگا؟ یان لەسەر سنورەکان چۆن دێتە دادگا؟ پێویستە لیژنەیەکی بروا پێکراو دابندرێ مستمسکاتی هەبێ بیداتە قازی و هەمان معامەلەی بۆ بکرێ. لەبارەی نکاحیش وەکو مامۆستا فەرمووی(فانكحوا ماطاب لكم من النساء مثنى وثلاث ورباع وان خفتم ان لا تعدلوا ...) ئەوە بۆ ایباحەیە، دروستە ، ئەگەر ترسی دادوەریتان هەبوو ئەوە تەنها یەک بێنن، یەکێ دێت دەڵێ من ترسی دادوەریم نییە، ماڵم هەیە سامانم هەیە توانام هەیە، پێغەمبەرمان(د.خ) فەرمووی (هذا قِسمي)گوتی ئەوە بەختی منە لە ئافرەتەکاندا ئەوەی تر عایدی خوایە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هەر بۆ روون کردنەوە، پەرلەمانی کوردستان دەستکاری شەرع ناکات، پەرلەمان دەستکاری یاسا دەکات،یاسای باری کەسی ، با شتەکە هەڵ نەگەرێتەوە،ئێمە گفتوگۆی برگەیەکی یاسا دەکەین کە هەیە و دادگا کاری پێدەکات، ئێمە بریار بدەین یان نەیدەین ئەوە دادگا کاری پێ دەکات، ئەوە مناقشەی شەرع نییە، با بە ئاقارێکی تردا نەروات، ترکیز بخەنە سەر ئەو یاسایە، ئەو یاسایە هەیە یاساکە سزای تێدایە، سزاکە زۆرە یان کەمە، بەو جۆرە گفتوگۆی بکەن گەر زۆرە بڵێن زۆرە،

گەر کەمە بڵێین کەمە. ئەوە بۆچونێکە لەلای یاساییەوە لەبەر چاو دەگیرێ، بەڕێز مامۆستا مەلا تەها فەرموو

بەڕێز مـــــەلا تەها مـــــحـــــەمـــــەد تەها:

بەڕێز ســـــەرۆکی ئەنجـــــومـــــەن.

من حرفیا لەگەڵ وتەی مامۆستا مەلا محمودم بێ کەم و زیاد،سەیدا چی گوت من لەگەڵ ئەوەم ، سوپاس.

بەڕێز ســـــەرۆکی ئەنجـــــومـــــەن:

مامۆستا مەلا هادی فەرموو.

بەڕێز مـــــەلا هادی کـــــویـــــخـــــا:

بەڕێز ســـــەرۆکی ئەنجـــــومـــــەن.

نەک سەبارەت بەو بڕگەیە بۆ بڕگەکانی تریش من پێشنیار دەکەم کە پەلەی لێ نەکرێ، هەندێ شتی تێکەڵاو هەیە ئەگەر دوا بخرێ و زیاتر دراسەتی ئەوانی تریش بکرێ، سەبارەت بەو بڕگەیە لەوانەیە زۆری تێدا نەبێت تەنها یاسایەو سزاکەی یان زیاد بکرێ یان کەم، بەڵام یاساکانی تر کە حەفت بڕگەیە دوابخرێ تاکو زیاتر دراسەت بکرێ لەبەر ئەوەی زیاتر جێگای گفتوگۆن، ئەوەیان زۆر گرفتی تێدا نییە، راستە یاساکە هەیە تەنها ئێمە زیاد و کەمی سزاکە بڕیاری لەسەر دەدەین ، لەبەر ئەوە پێشنیار دەکەم ئەگەر مجال هەبێ دوا بخرێ، سوپاس.

بەڕێز ســـــەرۆکی ئەنجـــــومـــــەن:

مامۆستا مەلا موحسن فەرموو.

بەڕێز مـــــەلا مـــــوحـــــسن مـــــوفـــــتی :

بەڕێز ســـــەرۆکی ئەنجـــــومـــــەن.

دیارە ئەوەی رای لیژنەی ئەوقافە کە پێشچاومان خستن، جەنابی وەزیری داد پێشنیاری کردو ئێمە پشتگیریمان لێ کرد، ئەگەر پێشتر پێشنیاری خۆمان بوایە ئەوە پێشکەشی جەنابتانمان دەکرد،کە جەنابی وەزیر ئەو پێشنیارەی کرد بەلامانەو پەسەند بوو لەبەر ئەوەی هەندێ کێشەی تێدا هەبوو پێمان باش بوو کە دوا بخرێ بە کۆی لیژنەی ئەوقافیش ئێمە ئەو پێشنیارەمان لا پەسەند بوو، دەربارەی ئەو بڕگانەی کە هاتووە، ئێمە دەڵێین شەریعەتی ئیسلام ، رامان وایە ئێمە ناڵێین یاساکە گۆڕانکاری لە شەریعەتی ئیسلامدا دەکات،ئێمە وەکو لیژنەی ئەوقاف تایبەتمەندین بەوەی کە پرسیارێکی شەرعمان لێ بکرێ وەڵام بدەینەوە، لایەنەکانی تری کۆمەڵایەتی و سیاسی و یاسایی و دارایی ئەوە ئاراستەی لیژنەکانی تری پەرلەمان دەکرێ، لایەنە شەرعیەکە ئەگەر دەتانەوێ ئەوە لایەنە شەرعیەکەیەتی، لەبەر ئەوە ئەگەر ئەو یاسایەی کە دەخرێتە بەر دەستمان

پێچەوانەی شەرع بێت ئەوە ئێمە مەجبورین بڵێین پێچەوانەی شەرعە،یان ئەو گۆڕانکاریەی کە دەکرێ ئێمە پابەندین بڵێین لەگەڵیان یان لەگەڵیا نین، لەشەریعەتی ئیسلامدا قازیی شەرع بۆی داندراوە کە تەمبێکاری بکات، کاتێ کە تەمبێ کردن بە یاسا دیاری کرا واتا دەبێتە سنوری شەرعی ئەوە بەپێی شەریعەتی ئیسلام من بەپێی یاسا ناڵێم، کە بووە سنوری شەرعی مانای ئەوەیە تێکەڵ دەبێت لەگەڵ ئەو سنورەی کە لە ئیسلامدا دیاری کراوە، بۆیە ئێمە داوامان کرد و گوتمان ئەو ئەحکامە (تعزیر)یيانە دیاری نەکرێ سنور دار نەکرێن، بۆ قازی بەجێبهێڵدرێ، قازی بەپێی ئەو بەڵگەنامەو مستمسکاتانە ودوای روونکردنەوەی ئەو شتە نادیارانە دیارە دەتوانێ چارەسەری بکات ، ئەوە لەلایەکەوە لەلایەکی ترەوە داوای ئەوەمان کرد کە چارەسەری بنچینەی کێشەکە لە دادگاکاندا بکرێ، لە چۆنیەتی دیاری کردنی عەقدی شەرعی ئەگەر چارەسەری ئەصلی ئەو کێشەیە بکرێ، هەر کەسێ لەدەرەوەی دادگا لە پابەند بوونە یاساکان پێچەوانەی یاسا بوو و لە شەریعەتی ئیسلامیش پێچەوانەی حوکمە شەرعیەکان بکات، ئێمەش بە تەواوی مانا لەگەڵتانداین کە تۆڵەی لێ بسەندرێتەوە، بابەتی سزا دانیش، لە راستیدا هەندێ سزا هەیە زۆر توندە، کەسێ ژنێ لەدەرەوەی دادگا بێنێ ٥ساڵ حەپسی کەی ، باشە جیاوازی چیە لەگەڵ کوشتن؟ لەبەر ئەوە دووپاتی ئەوە دەکەینەوە کە هەندێ گۆڕانکاری بەسەر ئەو بابەتە بێت و زیاتر دراسەی بکرێ، ئەوە بۆ هەموو لایەکمان بە سوودە، نەوەک مەبەست ئەوە بێت کە ئێمە خوا نەخواستە ئێمە لەگەڵ مافی ئافرەتدا نەبین، دڵنیاتان دەکەین لەهەموو بابەتێکدا شەریعەتی ئیسلام لە ملیونێکی ئێمە زیاتر بەرگری لە مافی ئافرەت کردووە، ئەو بەرگریەی کە ئەو دەیکات، تەنها ئێمە نەمان توانیوە بیریشی لێ بکەینەوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەداین کە رێکبخرێ و، بیریش لەوە بکرێتەوە لەهەندێ لەو حاڵەتانە ئافرەتێک کە مێردی هەیە چۆن بەرگری لە مافی خۆی دەکات، بیر لە ئافرەتێکیش بکاتەوە کە مێردی نەبێت، ئەگەر کەسی نەبێت ،ئەگەر کاری نەبێت، لەبەر ئەوە ئەو لایەنە (تعزیر)یيانە بە پێی شەریعەتیش جێهێڵدراوە بۆ قازی، قازی هەموو لایەنەکانی لێک دەداتەوە ئینجا ترتیبی دەکات، دەبایە جەنابی وەزیری داراییش بۆ هەموار کردن و زیاد کردنی پارەکان رای وەربگیرابا لەو مەمبلەغانەی کە ئێستا پێشنیار کراوە، وەکو حکومەت، دەبوایە پێشنیاری ئەوە بکرا با ئەوانیش رایان لەو بارەیەوە هەبوایە، ئەوە بە بۆ چونی ئێمەیە رای لیژنە نییە، لەبەر ئەوە داوا دەکەم بابەتی ئەوەی کە دەڵێین دوا بخرێ بابەتێ نییە کە ئێمە دژی ئەم یاسایە بین، ئێمەش هەوڵ دەدەین زیاتر رێکوپێک و گونجاوتری بکەین لەگەڵ شەریعەتی ئیسلامدا، وابزانم هەمووشتان کۆکن لەسەر ئەوەی کە یاسای باری کەسی پێویستە لە ولاتێکی ئیسلامیدا لەگەڵ شەریعەتی ئیسلامدا گونجاو بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، بەڕێز شەفیقە خان فەرموو.

بەڕێز شــەفــیــقــە فــەقێ عــەبدوڵڵا:

بەڕێز ســــەرۆکی ئـەنجـــــومــــەن.

سوپاس بۆ بەڕێزتان و بۆ بایەخ دانتان بەم کێشەیە کە کێشەیەکی گرنگی کۆمەلایەتییە، چونکە کێشەی ئافرەتانە و ئافرەت نیوەی کۆمەڵە، لەگەڵ ئەو هەموو روونکردنەوەی کە بەڕێزتان ئاماژەتان پێ کرد و، هەروەها لەگەڵ ڕێکخستنی خێزان لەسەر یاساکە و بەڕێز جەنابی سکرتێر روونی کردەوە، منیش لەگەڵ یاساکەم لە یەکەم وشەیەوە تاوەکو دوایین وشەی، چونکە نەوەکو ئەمە تەنها پارێزگاری لە منداڵ و ئافرەت دەکات، وابزانم پارێزگاریش لە پیاوانیش دەکات ئەویش لە کەم کردنەوەی کێشەکانیان، با ئێمە نموونەیەک بێنینەوە، ئەگەر پیاوێک ژنی هێنا و لە دەرەوەی دادگا گرێبەندی کرد و پاش چوار ساڵ خێزانەکەی ئەمری خوای کرد، ژنی دووەم ئەهێنێ و ژنی دووەمیش رازی نابێت کە منداڵەکان لەسەر ناوی ئەو تۆمار بکرێن و، ژنی یەکەمیش مردووە و هیچ بەڵگەیەکیشی بەدەستەوە نییە، ئەو منالانە تاوانیان چییە؟، یەکەم بێ بەش دەبن لە چوونە قوتابخانە و دووەمیش لە بەشی دایکیان بێ بەش دەبن لەسەرماڵی خاڵوانیان، چونکە پیاوەکە ناتوانێ بیسەلمێنێ کەوا ئەمانە منداڵی ئەو ئافرەتەن، خێزانی دووەمی کە هاتووەتە جێگای دایکی ئەوان رازی نابێت کە ناوی منداڵەکان لەسەر ئەو تۆمار بکرێن، باشە ئەمە کێشەی دادگا کەم ناکاتەوە بەم یاسایەی کە ئێستا هەمانە، چونکە پیاوانی ئێمە تاوەکو پارەی سزاکە زۆرتر بێت زیاتر چەکەرە ئەکەن و لێی ئەترسن و، ئەچن لە دادگا گرێبەست ئەکەن و ئەو کێشەیە کەم ئەبێتەوە، لەبەر ئەوە هەتاوەکو پەلەی لێ بکرێت کێشەکە کەمتر دەبێت و، زیاتر پابەندی دەبن، سوپاس.

بەڕێز ســــەرۆکی ئـەنجـــــومــــەن:

سوپاس، بەراستی لێرەدا من تێبینیم کردووە کەوا لە گفتوگۆ کردنی ئەم بابەتە زۆر دەرئەچن، ئەم بابەتە تەنها یەک شتە ئەویش سزاکە «غرامە» لە «٣٠٠» دینارەوە بۆ «١٠٠٠» دینارە، ئایا بکرێت بە «٣٠٠٠» تا «٥٠٠٠» دینار، یا نەکرێت؟، تەنانەت ئەمەیە و هیچی تری تیادا نییە، ئەگینا یاساکە هەیە و کاریشی پێ دەکرێت، گفتوگۆی ئەوە ناکەین کەوا یاساکە هەڵوەشێتەوە، یاخود گۆڕانکاری تیادا بکرێت، تەنها «غرامە» کە زیاد کراوە، ئەوەی کە ئێستا ئێمە بڕیاری لەسەر ئەدەین تەنها دەسکاری کردنی ئەو غرامەیەیە، جا داوا لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان دەکەین کەوا تەنها تەرکیز بکەنە سەر ئەو شتە نەژادیانەی هەیە و گفتوگۆکە لە قەوارەی خۆی دەرنەچێت، چونکە ئەمڕۆ بڕیاری لەسەر ئەدەین، چونکە ئێمە ئەگەر بڕیاری لەسەر نەدەین، یاساکە وەکو خۆی دەمێنێتەوە و، لە پرۆژەکەشدا باسی گرتن«حەبس» مان نەکردووە، گرتنەکە هەر وەکو خۆیەتی، باشە ئێمە پرسیارێک ئەکەین ئایا ساڵێک گرتن زۆرە ، یاخود «٣٠٠٠»هەزار دینار؟، کاک د.رزگار فەرموو.

بەڕێز قاسم محەمەد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەکو تێی گەیشتووم ئەم زیادەیە وەکو «ردع»ە، «ردع»یش رێ گرتنە لە نەخۆشییەکی کۆمەلآیەتی کە تووشی کۆمەڵگای ئێمە بووە، ئەم نەخۆشیەش لەوانەیە هەزاران کەسی تووشی ئازار کردبێت، ئەگەر تەماشای مەحزەری پۆلیس بکەین لەوانەیە دەیان و سەدان ئافرەت خۆیان سووتاندووە و خۆکوشتیان کردووە لەبەر ئەم کێشەیە کەوا ئێمە ئێستا باسی لێوە دەکەین، کەسانێک هەن کەوا کچێکی بچووکی تەمەن «١٧ یا ١٨» سالّی لە پیرەمێردێکی «٥٠ یا ٦٠» سالّە مارە دەکەن بێ ئەوەی رای کچە وەرگیرێت، یاخود بێ رەزامەندی کچە، دووەمیش ژنی یەکەم وای لێ دێت مالّی بشێوێت و کۆمەڵێک منداڵ دەربەدەر و سەرگەردان بن و لە سۆز و میهری دایک و باوک بێ بەش بن، بەلآم لێرەدا من پرسیارێکم هەیە، ئەویش ئایا بۆ سزاکە تەنها یەک لایەنی گرتووەتەوە و لایەنەکەی تری نەگرتووەتەوە؟، پیاو دێت ژن مارە دەکات، خۆ لایەنەکەی تری ئافرەتە کەوا گرێبەستەکە دیگرێتەوە، ئەو مارە دەکات ئەمەیان راستە، بەلآم بۆ لایەنەکەی تر سزاکە نایگرێتەوە، مەبەستی من ئەوەیە کە کاتێ ئەم یاسایە «ردع»ە دەبێت بۆ هەردوولا بێت، ئەویش هەموو سزاکە هەردوو لایەنەکە بگرێتەوە، من پێشنیاری ئەوە دەکەم کەوا سزاکە هەردوو لایەن بگرێتەوە، ئەویش بۆ ئەوەی رێگا بگرێت لەم نەخۆشییە کۆمەلآیەتییە، کەوا تەعدای لە زۆر کەس پێ دەکرێت، لەوانەشە ئێستا سەدان کێشەمان لە ناو کۆمەڵگادا لەم جۆرە هەبێت، جا داوا لە لایەنە یاساییەکان دەکەم کەوا ئەگەر لایەنەکەی تریش بگرێتەوە وابزانم یاساکە زیاتر بەهێز دەبێت و باشتر رێگا لەم جۆرە کێشانە دەگرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، بەڕێز کاک شێخ رەقیب فەرموو.

بەڕێز رەقیب حسێن مەلا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پرۆژەکە زۆر رێکوپێکە و لە بەرژەوەندی هەموو لایەنەکانی گرێبەستی ژن هێنان «عقد زواج»ەکەدایە و، هەروەها لە بەرژەوەندی مندالآنیشدایە، چونکە هیچ توانایەکیان نییە، هەروەها کاروباری دادگاش کەم دەکاتەوە، لەگەڵ رێزمان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، بەڕێز حاکم سەفەر فەرموو.

بەڕێز سەفەر محەمەد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەکو بەڕێزتان باستان لێوە کرد ئەم یاسایە تەنها دەسکاری سزای «غرامە»کەی کراوە، ئەگەر ئەم غەرامەیەی کە ئێستا پێشنیار کراوە بەراورد کەین لەگەڵ یاساکەی کە ساڵی١٩٧٨دەرچووە و لەسەر «٣٠٠ تا ١٠٠٠» دینار غەرامەکەی چەسپاوە، ئەبینین جیاوازییەکەیان زۆر نییە، چونکە «٣٠٠» دیناری ئەو کاتە بەرامبەر بە «١٠٠٠٠» دیناری ئێستا دەبێت، دووەم ئەمە خۆی بابەتێکی ڕێکخستنە، لەبنەڕەتدا گرێبەست لە دەرەوەی دادگا لە رووی یاساییەوە کارێکی دروستە سەبارەت بە کاری دادگا و یاساوە، بەڵام سزاکە تەنها بۆ ڕێنمایی کردن و چاکسازی کردنە و «ردع»ە، مەبەستیش لێرە تەنها بۆ چەسپاندنی مافی ژن و مێرد و منداڵەکانیانە، من زۆر حاڵەتی وام بینیوە کەوا ژن، یا مێردەکە مردووە و پاش چەند ساڵێک منداڵەکان هاتوونە و سەردانی دادگایان کردووە، بۆ چەسپاندی ژن هێنان «زواج»یان کردووە، ئەم کارەش ماوەیەکی زۆری پێدەوێت بۆ ئەوەی ئەو خەڵکە مافی خۆیان بچەسپێنن، بەتایبەتیش لە مردن و لە جیابوونەوە داوای چەسپاندنی نەفەقە و مارەیی، من لە ژیانی وەزیفیمدا بۆ ماوەی «١٥» ساڵ هیچ دادوەرێکم نەبینی حوکمی حەپس کردن بۆ ئەم جۆرە بابەتانە بدات، هەتاوەکو وەزارەتی داد و ئەنجومەنی دادوەری و دادگای ئیستئناف و دادگای تاوان «جنایات» کە دادوەرێک دادەمەزرێنن بۆ باری کەسایەتی، دادوەرێک هەڵدەبژێرن کەوا زۆر پابەندی مەسەلەی ئەخلاقە ئەو جۆرە کەسانە دادەنێن، وابزانم مەسەلەی ئەو سزادانە تەنها بۆ ڕێنمایی کردن و «ردع» دانراوە و، لە رووی جێبەجێ کردنیەوە تاوەکو ئێستا کەس سزا نەدراوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، بەڕێز کاک عبدالخالق زەنگەنە فەرموو.

بەڕێز عبدالخالق محەمەد ڕەشید زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بۆ ئەوەی درێژە بەم بابەتە نەدەم من لەگەڵ ئەوەدام کەوا ئەم پرۆژەیە هەموار بکرێت و، ماددەکە خۆی هەیە و هەموارکردنێکی زۆر بچووکە و پەیوەندیشی نییە بە شەرعەوە، چونکە یاساکە خۆی لەبنەڕەتدا هەیە و لەسەر بنەمای شەرعیشەوە دانراوە، ئەمە پەیوەندی هەیە بە ڕێکخستنی کۆمەڵگاوە و بە مافی پیاو و ئافرەتیش، بە رای من دەبێت ئێمە هەموومان پشتگیری لەم یاسایە بکەین، چونکە دونیا گۆڕاوە و کێشەی کۆمەڵایەتی جۆراوجۆریش پەیدا بووە، دادگاکان و وەزارەتی تەندروستی و راپۆرتی پزیشکی زۆر گرنگن بۆ مەسەلەی ژنهێنان و، لە دادگاش ئەم کارە ئەنجام بدرێ، من بەم رایەم مەبەستم کەم کردنەوە نییە لە پلەو پایەی ئەو مەلا و کەسانەی کە بەکاری ژنهێنان هەڵدەستن، ئەوە دەکرێت هەتاوەکو پاش دادگاش بکرێت، ئەگەر هەست دەکەن

کەوا کەموکورتییەک هەیە لەو بوارەدا، دەبێت ئەوە لە دادگا چارەسەر بکرێت، بۆ نموونە هەموو دەزانین کەوا جیاوازی خوێن کێشەیەکی گەورە دروست دەکات کەوا قوربانییەکەی منداڵ دەبێت، هەروەها جۆرەها نەخۆشی چەرخ دەرکەوتووە، جا چ سەبارەت بە ئافرەت بێت و چ پیاو، قوربانییەکەشی منداڵە، لەبەر ئەوە من وای بۆ دەچم ئێمە دەبێت لەگەڵ دونیادا بگونجێین و داواشمان نەکردووە یاسای باری کەسایەتی چاوی پیادا بخشێنرێتەوە، لەگەڵ ئەوەشدا ئەمەش بوارێکی باشە بۆ ئەوەی کە ئەم بابەتە باسی لێوە بکەین، لەبەر ئەوەی نابێت ئێمە کێشە کۆمەڵایەتییەکانمان هەر بهێڵینەوە، لەبەر ئەوەی یاسای باری کەسایەتی کە لەساڵی ١٩٥٢وە دەرچووە تاوەکو ئەمڕۆ کە دەکاتە ساڵی ٢٠٠١ ژیان لە گۆڕاندایە و، بەرای من دەبوایە ئێمە«١٠»ساڵ لەمەو پێش لەم پەرلەمانە کە هەندێ یاسامان دەرکردووە پێویست بوو دەسکارییەکی ئەم یاسایەش بکرایە، جا لەبەر ئەوە من پشتگیری تەواوی خۆم دەکەم بۆ ئەم پرۆژەیەی کە پێشکەش کراوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، فەوزیە خان فەرموو.

بەڕێز فەوزیە عزالدین رەشید:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم پرۆژەیەی کە ئێستا لە پێش دەستاندایە ئەوە بۆ نزیکەی ساڵێک دەچێت کە رێکخراوی ئافرەتان خەریکین و، لەم هۆڵەشدا وەکو پەڕەی کارێک خوێنرایەوە و، گفتوگۆیەکی زۆریشی لەسەر کرا و، زۆربەی ئەندامانیش کە ئێستا لەم هۆڵەدان رای خۆیان دەربڕی و خۆشبەختانە مامۆستایانی ئاینیش بەشدارییان تیادا کرد و، دڵنیایانیش کردینەوە کە پشتڕاست بین و دەست بە دانانی پرۆژەکان بکەین، چونکە دژی شەریعەتی ئیسلام نییە و، ئێمەش هەرگیز نەمانویستووە دژی شەریعەتی ئیسلام کار بکەین. لێرەدا ئەم گۆڕانکارییەی کە ئێستا دەیکەین گۆڕانکارییەکی زۆر بچوکی شەرمنانەی رێکخراوی ئافرەتانە بە هەماهەنگی لەگەڵ لیژنەی ئافرەتانی پەرلەمان و، بەهاوکاری لیژنەی ئەوقاف و یاسایی، بۆیە وەکو لیژنەی پاراستنی مافی ئافرەت پشتگیری تەواومان لەم پرۆژەیە دەکەین، چونکە ئەم پرۆژەیە باری ژیانی خێزان زیاتر رێک ئەخات، ئێستا باری ژیان بەرەو پێشکەوتن دەڕوات و، ئەگەر لەوە ئەترسن لەوانەی کە دوورن لە گوندەکان و نەتوانن بێن بۆ دادگاکان، ئێستا ئامێری گواستنەوە یەکجار زۆرە و، هەموو گەنجێک یەکجار ژن دێنێت لە ژیانیدا و ئەبێت ئەو زەحمەتە بکێشێت و بڕوات بۆ دادگا و لەوێ مارە بکات، ئەویش بۆ ئەوەی کێشەکان کەم بکاتەوە، بۆیە داواکاری ئافرەتان زۆر لە جێیە، ئەویش بۆ ئەوەیە کەوا کێشەی ئافرەتان کەم بکاتەوە، چونکە ئەم گۆڕانکارییە بچووکەی کە هاتووە لە ئاکامی کۆمەڵێک کێشەی ئافرەتانەوە دروست بووە، کچی «١٤» ساڵ مارە دەکرێت لە پیاوێکی «٨٠» ساڵی،

لەگەڵ ڕێزم بۆ مامۆستایانی ئاینی کە زۆر دوورن لەم کارانە، بەڵام خۆیان زۆر چاک دەزانن کەوا خەڵکێک هەیە شتی وا دەکەن، جا لەبەر مەترسی ئەم هەڵانە ئێمە پێمان باش بوو کەوا ئەو سزایە«غرامە» زیاد بکەین، وەکو جەنابی سەرۆکی ئەنجومەنیش فەرمووی خۆی ماددەکە لەبنەڕەتدا هەیە، بەڵکو تەنها گۆڕنکارییەکی بچوکمان لە غرامەکەدا کردووە، ئێمە وەکو لیژنەی پاراستنی مافی ئافرەت لەگەڵ پرۆژەکەین و، هیوادارین کەوا بڕیاری لەسەر بدرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، بەڕێز کاک سەعید یەعقوبی فەرموو.

بەڕێز محەمەد سەعید ئەحمەد یەعقوبی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وابزانم یاسادانەر کە یاسا دادەنێت بێ بنەما و هۆ نییە، مەبەست لە سزادان بەرگری و پێش لێ گرتن و «ردع» کردنە، «ردع»یش دەبێت کاریگەر بێت، لە یاسای کەسایەتی لە ساڵی ١٩٥٩کە «١٥٠ تا ٣٠٠»دیناری دانابوو، ئەو کاتە رادع و کاریگەر بوو، چونکە «٣٠٠» دیناری ئەو کاتە دەیکردە «١٠٠٠» دۆلار، بەڵام ئێستا ئەگەر وەکو خۆی بمێنێت وگۆڕانکاری تیادا نەکرێت ئەوە دەکاتە «٢٠» دولار، وابزانم کەس لە «٢٠»دۆلار ناگەڕێتەوە، ئەگەر نیازی هەبێت کەوا ژنەکەی بکاتە دوو، هەق وایە سزای «غرامە» زیاد بکرێت، من پشتگیری لە پرۆژەکە دەکەم ونموونەیەکم هەیە ئەوەیش لە گۆڕینی سزا لە یاسای هاتوچۆدا، ئێمە سزامان لە «١٠ و ٢٠و ٣٠»دینارەوە کردە «١٠٠و٢٠٠ و ٣٠٠» دینار کەس لێرە رەخنەی نەگرت و هەموو رازی بوون لەسەری، باشە من لێرە پرسیارێکم هەیە لەو کەسانەی کە دەڵێن ئەو پارەیە زۆرە، یاسای هاتوچۆ لەساڵی ١٩٧٢دەرچووە، ئەوە پێیان زۆر باشە و هەندێک داوای ئەوەیان دەکرد کەوا زیاتریش بکرێت، یاسای باری کەسایەتی لە ساڵی ١٩٥٩دانراوە ، باشە ئەگەر «٣٠٠» دینار بکرێت بە «٣٠٠٠» هەزار دینار دەکاتە «١٠» جار زیاتر ئەبینین کەوا هەمووو دژن، کەچی یاسای هاتوچۆ لە «١٠» دینارەوە بوو بە «٥٠٠» دینارکەس قسەی لێ نەکرد، باشە بۆ خوشک و دایک و کچی خۆمان ئەو سزایە بۆزۆر بێت کە ئەم سزایە بۆ پاراستنی مافیانە؟، پرسیارێکی تریشم هەیە لەو ئەندامانەی کەوا دژی ئەم پرۆژەیەن، ئەویش ئەوەیە ئایا ئەگەر ئەوان هەستیان دەکرد کە ئەو ماددەیە پێویستی بە گۆڕان هەیە بۆ تاوەکو ئافرەتان پرۆژەیان پێشکەش نەکرد بە پەرلەمان و داوای مافی خۆیان نەکرد، کەس نەجووڵا بۆیان، من لەگەڵ ئەو پرۆژەیەدام بە هەموو جۆرێک ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، بەڕێز کاک جەلال خۆشناو فەرموو.

بەڕێز جەلال سەلیم خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەموارکردنەکە زۆر بە ڕێکوپێکی هاتووە و بۆ پاراستنی مافی ئافرەت و پیاوانە و، لەبەرژەوەندی هەردوولایانە و،چەند زەوابت دابنرێت بۆ ئەوەی گرێبەستی ژنهێنان لە دادگادا ببەسترێت ئەوە باشترە، لە دادگاش قازی دادگای شەرعی مارەی دەکات، بەڵکو دادوەرێکی ئاسایی ناتوانێت بەم کارە هەستێت، خاڵێکی گرنگی تریش هەیە کە بەڕێز کاک عبدالخالق باسی کرد، ئەویش پشکنینی پزیشکی «الفحص الطبی»یە، ئەمڕۆ جیهان بەرەو پێشکەوتن دەڕوات و کارتی پزیشکیش یەکێکە لە بەڵگە هەرە گرنگەکان کەوا دادوەر بڕیاری پێ بدات کە مارە بکات، یاخود نە، چونکە لەوانەیە خوێنیان لەگەڵ یەکدا نەگونجێت، یاخود نەخۆشی تر هەبێت، ئەوکاتە دەبێت ڕێگا لەو جۆرە ژنهێنانە بگیرێت، بە رای من شەریعەتی ئیسلامیش بەرگری لەم جۆرە کارانە ناکات، ئەگەر بە شێوەیەکی شەرعی لە دادگا مارە بکرێت، وەکو وتمان نابێت هەموو دادوەرێک لە دادگادا مارە ببڕێت، هەروەها ناشبێت هەموو مەلایەک لە مزگەوتدا مارە ببڕێ، تەنانەت مەلایەک کە مۆڵەت پێدراو بێت، ئەو کاتە پاش دادگا ئەو کەسەی کە زۆر بەدین بێت و باوەڕی بە گرێبەستەکەی دادگا نەبێت، دەتوانێت بچێت لەلای مەلاش مارە ببڕێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز کاکەرەش محەمەد نەقشبەندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

چەند تێبینییەکمان لەسەر قسەی ئەندامان هەیە، کاک د.رزگار فەرمووی کەوا لایەنێک سزا دەیگرێتەوە و لایەنەکەی تری نایگرێتەوە، لایەنی ئافرەت بە لایەنێکی لاواز دادەنرێت، زۆرجار خاوەن را نییە و، ناچار دەکرێت کەوا شوو بە پیاوێک بکات بەبێ ڕەزامەندی خۆی، لەبەر ئەوە بە ڕەوای نازانین کەوا یەکێک رای نەبێت و ناچارکرابێت لەسەر کارێک سزا بدەین، مامۆستا مەلا تەڵحە ئایەتێکی قورئانی پیرۆزی هێنایەوە، مەبەستیشی ئەوە بوو کەوا خوای گەورە تاوەکو چوار ژنی حەڵاڵ کردووە و، دەفەرموێ ئەگەر نەتانتوانی یەکسانی بکەن لە نێوانیاندا «ان لا تعدلوا» کەواتە زوڵم مەکەن، پیاوێک ئەگەر نەتوانێت لە نەفەقە و کات دابەشکردندا یەکسانی بێت لە نێوان ژنەکانیدا، واتا مرۆڤێکی زاڵم و زۆردارە، باشە بۆ چی ئەو تەقدیرە پیاو خۆی بیکات کەوا دەتوانێت لە ژنێک زیاتر بێنێت، بۆ ئەو تەقدیرە نەدەین بە دادگا کە تۆ دەتوانیت ژنی دووەم بێنێت، یان نا، ئێمە ناڵێین نەکرێت و، تەنها یەک ژن بێنن، بە رای من پیاوێک ژنی دووەم بێنێ و کۆمەڵێک منداڵ فڕێ بداتە ناو کۆمەڵ و ئاگای لێیان نەبێت، ئەوە «مفسدە»یە، بنەمایەکی فقهی هەیە دەڵێت:(درء المفاسد اولی من جلب المنافع) لێنەگەرێت خەڵکێکی خراپ

بکەوێتە ناو کۆمەڵ و نەتوانێ پەروەردەیەکی راست و دروستیان بکات نەتوانێت بە شێوەیەکی ڕێکوپێک بەخێویان بکات، هەر لە بنەڕەتەوە بەرگری لێ بکرێت لە ژن هێنانی دووەمی، ئەمەش بە هیچ شێوەیەک دژی شەریعەتی ئیسلامی نییە، چونکە «مفسد»یەک دروست دەبێت و، بەرگری کردنی خراپەکاری ئەرکی سەر شانی هەموومانە، نەزوەیەکی جنسی وای لێ دەکات کەوا ژنی دووەم و سێیەمیش بێنێ و هەتاوەکو منداڵەکانیش ناکۆکی بکەوێتە نێوانیان، تەماشا دەکەین دوو بران لە یەک باوک تەنانەت دایکیان جیایە رکیان لەیەک دەبێتەوە، چەند جار ڕوویداوە کەوا برا برای کوشتووە، یا باب منداڵی خۆی کوشتووە و منداڵ بابی خۆیان کوشتووە، دەبێت بابەتەکە لەو لایەنەوە ڕێکخەین، چونکە ئەمە مەسەلەیەکی کۆمەڵایەتییە، ئیسلام لە هەموو کەسێک ڕێک تر بووە، پێشی ئێمامی عومەر سڵاوی خوای لێ بێت «زواج متعه» هەبوو، بەڵام لە کاتی ئەودا ڕێگای لێ گرت و نەیهێشت، ئایا ئیمامی عومەر سەرپێچی شەرعی کرد؟!، خوای گەورە جەزای خێری بداتەوە ئەگینا نەسەب بزر دەبوو، لە قورئانی پیرۆزدا هاتووە «والمؤلفة قلوبهم» ئیمامی عومەر نەیدانێ، چونکە بە پێویستی نەزانی کەوا خێریان بداتێ. پێویستە کۆمەڵگای ئیسلامەتیمان ڕێکخەین و، هیچ بەرگرییەک نییە کە تۆ کۆمەڵ ڕێکخەیت، چونکە تۆ سنوورت نەبەزاندووە، ئێمە نەمان وتووە نابێت ژنی دووەم نەهێنێ، بەڵکو وتوومانە ئەبێت بە ڕەزامەندی دادگا بێت، دەڵێین با لە دادگا تۆماری بکەن تاوەکو دوورکەوینەوە لە کێشە و منداڵەکانیشتان مافیان بزر نەبێت، با ژنەکان مافیان بزر نەبێت و، با منداڵ نەکەوێتە کۆڵانان، بەتایبەتیش ئەو کەسانەی کە باری ئابووریان لە بارێکی ئاڵۆزدایە، پێویستە هەر مرۆڤێک تەقدیری باری ئابووریی لە دادگادا بکرێت کاتێ کە داوا دەکات ژنی دووەم بێنێ، هەروەها سەبارەت بە راپۆرتی پزیشکی کە زۆر پێویستە، ئەویش لەبەر ئەوەی نەخۆشی زۆر بڵاو بووەتەوە، ئێستا لە دادگادا لە کاتی مارەکردندا پێویستی بە راپۆرتی پزیشکی دەکات، بەڵام لەلای مەلا پێویستی بەو راپۆرتە نییە و، لەو ڕووەوە زۆر کێشەو گرفت درووست بووە، نازانم ئەمە چ زیانێک دەگەیەنێت ئەگەر یەکێک بچێت لە دادگا مارە بکات، با هەر وەکو کاک جەلال باسی کرد ئەگەر هەر بە دڵی نەبوو دەتوانێت بچێت ئەو دوو وشەیە لەلای مەلایەک تەواو بکات، بەڵام ئیباحەکەی ئیباحەیەکی ڕەها نییە، بەڵکو پەیوەستە بە دادپەروەرییەوە، ئەگەر یەکسانیت پێ نەکرێت نابێت بیکەیت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، مامۆستا مەلا تاهیر فەرموو.

بەڕێز مەلا محەمەد تاهیر زین العابدین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نازانم گفتوگۆی ئەم بابەتە بۆچی بەم شێوەیەی لێ هات، ئێمە لێرەدا نە لە ناوەوەی پەرلەمان و نە

لە دەرەوەی پەرلەمان سزای کەس نادەین، ئەمەی کە ئێستا هەیە تەنها رەدعێک و مەترسییەکە ئەخرێتە پێش ئەو کەسانەی کە دەیانەوێت لە دەرەوەی دادگا گرێبەستی ژن هێنان ببەستن، ئەبێت ئاستی خەڵکی ئێمە بگاتە ئەو رادەیەی کە ئەو سزایە بەسەر خۆیدا نەسەپێنێ، بۆ نموونە پیاوێک بە کورەکەی خۆی دەڵێت بەخوا ئەتکوژم ئەگەر ئەو هەڵەیە بکەی، ئایا شەرع بەرگری لە ئەو قسەیە دەکات کە پیاوەکە تەنها بۆ ئەوە وتوویەتی کە کورەکەی لەو هەڵەیە بگەڕێتەوە، ئەمەش تەنها یاسایەکە بۆ ئەوەی خەڵکی هەڵە نەکەن و، تاوەکو ئێستاش نە سزای کەس دراوە و نە غەرامەی کەس کراوە، تەنها ئەم سزایە بۆ ئەوە دانراوە کەوا خەڵکی پابەند بن بە یاسا و لە بەرژەوەندی میللەتدایە، خوا نەخواستە ئەگەر بەبێ تاوان تۆ ئەو غەرامەیە بخەیت و ئەو سزایە بسەپێنیت ئەوە ناهەقیە، بەڵام تۆ لە پێشانا یاساکە دەردەکەیت و خەڵکی ئاگادار دەکەیتەوە کەوا ئەو کردارە سزای لەسەرە و، خەڵکیش ئێستا هەمووی هوشیار و رۆشەنبیرن و یاساکە ئەبیستن و، بۆ جێبەجێ کردنی و بۆ ئەوەی رەدعەکە بێت، لێی دەگەڕێنەوە و، من دەق بە دەق لەگەڵ هەموو پرۆژەکانم و، پرۆژەکان هیچ بەرگرییەکیان تیادا نییە و لە چوارچێوەی شەرعدا دەرنەچوونە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، کاک شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی بەشێوەیەکی رەسمی رای خۆمان ئاراستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی نیشتمانی کردووە و، پشتگیری لە پرۆژەکە دەکەین، ئێمەش کە پشتگیری پرۆژەکە دەکەین هەروەها لە خۆڕایی پێشتگیری لێ ناکەین، بەڵکو لایەنی ئاینیمان لەیەک داوەتەوە و، لەگەڵ ئەندامانی لیژنەی یاسایی گفتوگۆیەکی دوور و درێژمان کردووە و، لەسەر ئەو رایە رێککەوتووین کەوا ئێمە هیچ کاتێک ئامادە نین هیچ بنەمایەک بێنینە ناو یاسای باری کەسایەتی کە دژی شەریعەتی ئیسلام بێت، بەڵام ئەو بنەمایانەی کە هەن و ئەمەش یەکێکیانە کە کاتی خۆی ئەگەر سەرپێچیش بێت پیادە کراوە و بەسەدان کەسیش سزا دراوە و غەرامە کراوە، تەنها ئێمە دەسکاری غەرامەکەمان کردووە، بۆیە ئێمە پشتگیری لە پرۆژەکە دەکەین و، داواش لە بەڕێزتان دەکەین کەوا ئەم بڕگەیە گفتوگۆیەکی زۆری لەسەر کرا، ئەگەر بدرێت بە دەنگدان باشترە بۆ ئەوەی یەکلا بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، ئێمەش وای بەباش دەزانین کەوا کۆتایی بە گفتوگۆی ئەم بابەتە بێنین، تکایە جارێکی تر بخوێنرێتەوە تاوەکو بیخەینە دەنگدانەوە، فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

المادة الاولى:

يعاقب بالسجن مدة لاتقل عن ستة اشهر ولاتزيد على سنة او بغرامة لاتقل عن ثلاثة آلاف دينار ولاتزيد على خمسة آلاف دينار كل رجل عقد زواجه خارج المحكمة وتكون عقوبة الحبس مدة لاتقل عن ثلاث سنوات ولاتزيد على خمس سنوات اذا عقد خارج المحكمة زواجاً آخر مع قيام الزوجية.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، ماددەی یەکەم دەخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ماددەی یەکەمە بەو شێوەیە کە خوێندرایەوە؟...سوپاس... تکا لەو بەڕێزانە دەکەم کە ماددەی یەکەم پەسەند ناکەن دەستیان بەرز کەنەوە، «١١» کەسن، کەواتە بە زۆرینەی دەنگ ماددەی یەکەم پەسەند کرا، سوپاستان دەکەین، دێینە سەر ماددەی دووەم، فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

المادة الثانية:

لايعمل بأي نص يتعارض واحكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، هیچ تێبینییەک هەیە لەسەر ماددەی دووەم، ماددەی دووەم دەخەینە دەنگدانەوە، تکا لەو بەڕێزانە دەکەم کەوا ماددەی دووەم بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە پەسەند دەکەن دەستیان بەرز کەنەوە... سوپاس... کێ پەسەندی ناکات؟، بە زۆرینەی دەنگ ماددەی دووەم پەسەند کرا، دێینە سەر ماددەی سێیەم، فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

المادة الثالثة:

على مجلس الوزراء تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کێ لەگەڵ ماددەی سێیەمدایە بەو شێوەیە کە خوێنرایەوە؟... سوپاس... کێ لەگەڵ نییە؟، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، دێینە سەر ماددەی چوارەم، فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

المادة الرابعة:

ينفذ هذا القانون اعتباراً من تاريخ نشره في جريدة وقائع كوردستان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، کێ لەگەڵ ماددەی چوارەمدایە بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە؟... سوپاس... کێ لەگەڵ نییە؟ کەواتە بە زۆرینەی دەنگ ماددەی چوارەم پەسەند کرا، ئێستا یاساکە هەمووی دەخەینە دەنگدانەوە، تکا لەو بەڕێزانەی کە هەموو یاساکە پەسەند دەکەن دەستیان بەرز کەنەوە... سوپاس... ئەو بەڕێزانەی کە یاساکە هەمووی پەسەند ناکەن دەستیان بەرز کەنەوە، کەواتە هەموو یاساکە پەسەند کرا، سوپاستان دەکەین، دێینە سەر پرۆژەی دووەم فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بسم الله الرحمن الرحيم

بأسم الشعب

المجلس الوطني لكوردستان العراق

أستناداً الى الفقرة(١) من الماده(٥٦) من قانون المجلس الوطني لكوردستان العراق رقم(١) لسنة ١٩٩٢ و بناء على ماعرضه العدد القانوني من اعضاء المجلس الوطني قرر المجلس بجلسته المتعقده بتاريخ / / تشريع القانون الاتي:

القانون رقم( )لسنة ٢٠٠١

المادة الاولى:

تستثنى الزوجة من احكام الفقره(١) من المادة(٤١) من قانون العقوبات رقم(١١١) لسنة ١٩٦٩و تعديلاته.

المادة الثانية:

لايعمل باي نص بتعارض واحكام هذا القانون.

المادة الثالثة:

على مجلس الوزراء تنفيذ احكام هذا القانون.

المادة الرابعة:

ينفذ هذا القانون اعتباراً من تاريخ نشره في جريدة وقائع كوردستان.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، رای لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز کاکەرەش محەمەد نەقشبەندی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی هیچ لارییەکمان لەسەر پرۆژەکە نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، رای لیژنەی پاراستنی مافی ئافرەت فەرموو.

یاسای سزادانی هەر پیاوێک کە لە دەرەوەی دادگا مارەی ژن بکات

بە ناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

بە ناوی گەلەوە

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق

ژمارەی دەرهێنان: ٦

رۆژی دەرهێنان: ٢٠٠١/٦/٣٠

پشت بە حوکمەکانی برگە (١)ی ماددەی (٥٦) و ماددەی (٥٣) لە یاسای ژمارە (١)ی هەموارکراوی ساڵی (١٩٩٢)و، لەسەر داواکردنی ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی ئەنجومەن و ئەو یاساکارییەش کە ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق لە دانیشتنی ژمارە(١٦)ی رۆژی (٢٠٠١/٦/٢٨)یدا ئەنجامی داوەو بەپێی ئەو دەسەڵاتەش کە برگە(٣)ی یاسای ژمارە(١٠)ی ساڵی ١٩٩٧پێمانی داوە، بڕیاری دەرهێنانی ئەم یاسایەی خوارەوەمان دا:

یاسای ژمارە(٦)ی ساڵی (٢٠٠١)

سزادانی هەر پیاوێک کە لە دەرەوەی دادگا مارەی ژن بکات

ماددەی یەکەم:

هەر پیاوێ لە دەرەوەی دادگا مارەی ژنی خۆی ببڕێ سزا دەدرێ بە حەپس کردنی بۆ ماوەیەک لە شەش مانگ کەمتر نەبێ و لە ساڵێک زیاتر نەبێ، یان بە غەرامەیەک لە(٣)سێ هەزار دینار کەمتر نەبێ و لەپێنج هەزار دینار زیاتر نەبێ. خۆ ئەگەر هات و ژنی هەبوو و لە دەرەوەی دادگا ژنێکی دیکەی بەسەر هێنا، ئەوە لەو بارەدا سزای حەپسییەکەی بۆ ماوەیەک دەدرێ لە(٣)سێ ساڵ کەمتر نەبێ و لە پێنج ساڵیش زیاتر نەبێ.

ماددەی دووەم:

هەر دەقێ پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە بێت ناخرێتە بەرکار.

ماددەی سێیەم:

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران حوکمەکانی ئەم یاسایە بخەنە بەرکار.

ماددەی چوارەم:

ئەم یاسایە لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە(وەقایعی کوردستان)دا دەخرێتە بەرکار.

د.ڕۆژ نوری شاوەیس
سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق